

Сергій ГАЛЬЧАК

В ГОСТЯХ У ПЕГАСА

Проза. Гумор. Поезія. Сатира

Вінниця
Меркьрі-Поділля
2013

УДК

ГАЛЬЧАК С. Д. В гостях у Пегаса: Проза. Гумор. Поезія. Сатира. –
Вінниця: Меркьюрі-Поділля, 2013. – 120 с.

Малюнки
Василя Петренка та Дмитра Дейнеки

ISBN _____

© Гальчак С. Д. В гостях у Пегаса, 2013.
© Меркьюрі-Поділля, 2013.

ДО ЧИТАЧІВ

Завідувач кафедри журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, доктор історичних наук Сергій Гальчак знаний на Вінниччині, насамперед, як історик, краєзнавець, автор восьми монографій, низки історико-краєзнавчих праць. За вагомих внесок у розвиток краєзнавства, збереження національної історико-культурної спадщини удостоєний звання заслуженого працівника культури України.

Свій трудовий та творчий шлях розпочинав із журналістики. Закінчив факультет журналістики Київського державного університету імені Тараса Шевченка, понад двадцять років працював у засобах масової інформації Вінницької області. Відточуючи фаховий талант, пробував свої сили й на літературній ниві. Писав вірші, оповідання, віддаючи перевагу сатирі та гумору. Друкував їх на шпальтах часописів «Вінницька правда», «Комсомольське плем'я» (Вінниця), «Радянське життя» (Літин), «Колос» (Погребище) та ін. Зрозуміло, вони, особливо дитячі гумористичні оповідання, були пройняті духом часу п'ятдесятирічної давнини, коли розпочалося активне освоєння космосу і чи не кожен підліток мріяв стати космонавтом; не лише мріяв, але й сам усіма силами намагався вирушити у незвідані космічні далі...

Згодом творчий доробок матеріалізувався у двох дитячих збірках: «До високих орбіт», «Неохайна ручка».

Книга сатири й гумору «Золота рибка» вийшла у світ порівняно недавно (2009 р.). Зрозуміло, її літературні персонажі були значно старшого віку, із зовсім іншими поглядами на насколишню дійсність, котру вони сприймали із власних корисливих, споживацьких, аморальних та інших, засуджених у здоровому суспільстві, позицій...

Таверувати суспільне зло та інші вади С. Д. Гальчак продовжує й далі, працюючи над новими сатирико-гумористичними творами.

Пропонована збірка «В гостях у Пегаса» – це своєрідне зібрання опублікованих й неопублікованих творів автора. Про те, які вони, судити Вам, шановні читачі. Сподіваюсь, дана збірка, як і наукові та згадувані літературні видання, теж знайде свою поважну аудиторію.

**А. М. ПОДОЛИННИЙ,
кандидат філологічних наук, професор,
член Національної спілки письменників України,
заслужений працівник культури України**

*** ΠΡΟΖΑ. ΓΥΜΟΡ ***

КРАСА НАРОДНА

Легенда

Ще колись давно-давно, у віки пресивії, жила-була у краї нашій дівчина-красуня. Струнка, вродлива. Личенько мала – хоч джерельце добувай, коси – наче золота пшениця; віночок із польових дивоцвітів та стрічки червоні й сині весь час пламеніли у них.

Усяк чарувався її красою. Як ступає ото вона понад річкую – верби до води стеляться, хвильки перламутрами виграють; коли ж серед поля десь замріється – до ніг їй золотий колос гнеться, волошки синіми оченьками підморгують, ромашки сніжні пелюстки розправляють, а прозора далина так і міниться веселками.

Та найбільше упадали за нею хлопці-молодці з веселого гурту козацького. Плекали дівчину, від злого ока оберігали.

Проте одного разу не догледіли, як заступив ворон сонце, як підкрався до дівчини у жовтому жупані чужоземець на чорнім коні.

- Салам, орлице ясна, – мовив. – Ти!.. Ти зірка вечірня моя! – руками вп'явся за стан, вужем до личенька нагнувся. – Ти дочка алаха. Ти чудова, як води синього моря... Ти чуєш, як б'ється серце у моїх грудях? – забелькотів. – Воно належить лише тобі... Будь моєю... У срібло та золото одягну тебе, – посміхнувся вузькими примруженими очима. – Золотий храм побудую. Всю коштовностями осиплю... Будеш моєю? – по-хижацьки витріщився прямо в зіниці.

- Пусту мене, злецький враже. Не хочу ні срібла, ні золота, ані ласки твоєї. Краще пташкою вільно гуляти, – сказала і стрічкою вислизнула з металевих обіймів.

Спалахнув гнівом гордий напасник, шабля змією блиснула в руці, шпори до жил вп'ялися коневі в тіло... Однак не судилося дівчині згинуті. Побачила це матінка-природа. Метнула донечці чарівну паличку. Змахнула та нею – звіром заревів хижий поганець, впав з коня і на три камені, поцвілі мохом, перетворився, а сама дівчина – у ліс зелений: сосновий та ялинковий, що вічно прекрасним стоїть, як невмируща краса народна.

(Газ. «Радянське життя» (Літин). 12 серпня 1969 р.)

МІЙ ДІД

Новела

Кремезний, здоровий, із густою піваршинною бородою. Білою, неначе сніг, немов простелене на зелених левадах полотно, що колись доводилось бачити. Не один відчайдушний зірви-голова-вітер прощупував міцність, однак, загнавшись у її нетрі, відразу ж блудив, від злості пробував свистати, а потім зітхав у безсиллі і згасав, як полум'я сірника.

А над бородою – вуса. Довгі, на кінцях закручені вгору. Теж з молочного прядива. Ото пірне в них сонячний промінь, зблисками розіллється по всій їхній поверхні і тоді здається, що дід дишає сонцем, п'є своїми легенями цілі струмки енергії (можливо через це його і старість так довго по-справжньому зігнути не може).

Красиві у діда вуса. У всім селі кращих не знайдете. Взяти б для прикладу його однолітка Григорка – теж вусача. Так той лише при одному видові дідових «оселедців» відкриває рота і довго-довго кістлявими руками смикає за краєчок своєї куцої борідки.

Чарівні в діда і очі. Кольору неба та польової роси. Наче дві кришталеві ягоди найдорожчого в світі намиста, поблискують вони під молочними віями.

Мені чомусь здається, що такі очі можуть мати тільки поети, лірики або люди, полум'яно закохані в красу, веселкову барвистість рідного краю. Щоправда, дід віршів не пише. Та знали б ви, як любить він поле, як до остатку віддає ниві свою багату щирю душу. Не дочекається тої пори, коли, напившись цілющих соків землі, схилить додолу свою голівку пшениця. Зірве тоді дід колосок і тішиться-бавиться ним, немов мала дитина. Або покладе золотисте гроно на свою шкарубку долоню, піднесе до самого обличчя бабусі, зауважить гордо:

- Дивись, шановна, та гопака танцюй. Хліб!

А потім ще довго стоятиме так, мов заворожений: очі – в колос, всю увагу – в колос, думки – в колос. Не поворухнеться. Аж тільки через деякий час вплете ту голівку пшениці у золотий кетяг колосків, зібраних його ж руками у попередні роки.

Ото якби діда раптом підкосила смерть, щоб він посміхався і на тому світі, для нього, впевнений, треба не багато – замість пам'ятника посіяти на могилі всього один кущик жита чи пшениці, щоб старенький мав змогу чути, як жебонить налитий життям колос – його найдороща на землі втіха.

Дід ніколи не плаче. Навіть у війну вороги не змогли вичавити з нього сліз. Прив'язавши до коня, вони галопом волокли його, пораненого і побитого, по вкритому першим снігом полю. Все воно було рясно скроплене кров'ю. Своєю люттю вони сподівалися розтоптати дідусеве життя. Та не сталося по-їхньому...

Сльози можна бачити лише тоді, коли він сміється. Спочатку вони рососою поблискують у куточках, де сходяться верхня та нижня повіки, а потім, коли сміх починає клекотати у дідових грудях вулканом, коли все тіло здригається, як ковальський міх, – спадають на землю кришталевим градом, букетами самоцвітів. У ту мить для мене дідові очі – казкове джерело, а сам старенький – жива казка.

Над усе люблю, коли дід сміється. Бо навіть взимку тоді все починає пахнути стиглим житом, теплим літом, дзвінками жайворонками і хмелем свіжопрокладеної борозни. Не будь діда на світі, весни приходили б у наш мальовничий край не у березні, як завжди, а значно пізніше.

Чоло в діда високе, мудре, густо помережене на диво прямими зморшками, немов паралельні лінії у моєму студентському конспекті. Коли він замислюється, густі, інеєподібні брови опускаються вниз, розтягують, наче гармошку, складки-позначки прожитих років. Тоді дід стає зовні схожим на античного філософа, мислителя.

Мій дід. Ось він присів на дерев'яній лаві біля нашого будинку і п'є весну. Широко розставив руки на поручнях. Нарешті звик до того соснового ослона. Призвичаївся. І я радію.

А, пригадую, скільки галасу було торік, коли валили стару хату. І крокви дід допомагав скидати, і варцаби з стін виважувати, і сволок знімати. Коли ж призьбу хтось спробував зруйнувати – ребром вперся, ледь з кулаками не кинувся.

- Не смій! Не дозволю! – заявив.

Мовляв, на чому ж відпочивати тоді залишиться?!

Мало не з півгодини присоромлювали, упрошували діда. Доводили до його свідомості, що призьби вже віджили, що тепер їх

уже не будують; щоб на старість не змішив людей – не маленький же.

Нічого не відповів старий. Обернувся і відійшов убік...

Сонце тче вгорі золоті китиці, щедро усіває ними землю. Ніде ні хмаринки, одна блакить. Лише журавлі, що наче у танку кружляють над селом, перехоплюють інколи рожевими дзьобами букети променів і струшують їх на землю своїми крилами сто-голоссям дзвонів впереміжку із радісним: «Кур-ли! Кур-ли!».

Слухає дід, усміхається. Від того регочуть-дзвенять небо, земля, оселі, верби, фіалки біля хати.

Сьогоднішній день для діда особливий – свято. Чекав його цілий рік і знову дочекався...

Як заспівають через якусь мить в його руках чепіги плуга! З якою невимовною радістю дивитиметься він на чорну, кольору воронячого крила, масну скибу! З білим чубом на потилиці, з бородою-шовковим ячменем – здаватиметься усім Урожаєм з народного обряду обжинків.

Сорочка-вишиванка (він її одягає завжди, коли хлібороб вперше в новому році з плугом виходить до землі) у сонячнім мареві аж цвіте. І важко сказати, що вона зараз більше відбиває: чи неперевершене вміння художньої вишивки моєї бабусі, чи саму його душу.

Під уважним поглядом діда я впрягаю у плуг коні. Трохи хвилююся: як-не-як, старенький освоїв цю справу на п'ять з плюсом, я ж – на нещасну трійку, хоч мене теж в капусті знайшли. Наш город можна виорати і трактором, як всі інші люди роблять, однак дід завжди віддає перевагу колишній тягловій силі, що аж ніяк не знаходить схвалення з мого боку.

- Кінь з плугом – це наше минуле, – говорю, – наша історія. Кіньми ще за панщини орали, коли тракторів не було. А зараз їх стільки!

- Трактор для іншої ниви пригодний, – неквапом стверджує дід. – А коні скрізь. Ними ми починали. Не один урожай збирали. А зараз відмовлятися від них? Негоже...

Коні були для нього такою ж любов'ю, як і стиглий колос. Навіть вийшовши на заслужений відпочинок, він не розлучається з ними – щоліта возить підводою воду жниварям.

- Всеодно конем так не виореш, як трактором. Трактором глибше, – наполягаю на своєму.

- То чому в трактористи не пішов, а в торгово-економічний подався? – уже сердиться дід. – Вам асфальт давай, а не поле...

Знаю, він не любить вихідців із села, які без поняття, що таке дишель, опалка, віжки; які не вміють запрягти коня або взагалі бояться його. Особливо це стосується моїх ровесників. Дід не любить тих, хто, не встигнувши закінчити школу, хапається за ручку верстата, кельми: мовляв, хай і гірка редька, та не в селі. Старий розуміє, що ці професії в наш час теж конче потрібні, це я доводив йому не раз, проте його турбує інша думка – цілком виправдана тривога хлібороба:

- Хто ж хліб вирощуватиме? Кому успадкувати найгуманніше в світі ремесло?..

Пальцями енергійно втикаю орчики у вузли посторонків, крадькома поглядаю на дідуся – він щиро вірить у прикмети, народні повір'я, а тому оце присів на хвильку перед великою працею, щоб щастя-доля завжди поруч сідали, розцвітали чарівними мальвами.

Беру в ліву руку віжки, в праву – батіг. Кидаю погляд на діда. Сонце витанцьовує в його очах. Він сміється. Дзвінким реготом колишу весну і я.

- Вйо-о, гніді! Поїхали...

(Газ. «Колос» (Погребище). 25 червня 1983 р.)

ПРИМОЧИЛИ

Гумореска

Оце якогось дня, читаючи республіканську газету, Калістрат Петрович Лялечка ненароком угледів у ній таблицю розиграшу лотерейних квитків. Дістав із скрині свій шарусткий папірець, почав звіряти. Проминув один рядок цифр, другий, десятий і, раптом, ...зійшлося! З хвилюванням тикнув пальцем трішки вправо, прочитав: «Телевізор «Рекорд-64»...

З радості аж підстрибнув. Мерщій в двері і вихором у сіни кума Охріма.

- Що сотворилося? – насторожено запитав той. – Біда якась чи пес скажений за штани чіплявся?

- Ой, ні! – защебетав Лялечка. – Знаєш, Оріме, я виграв!... Виграв... телевизора! І знаєш якого? Рекорда, та ще й 64!..

- Ти?! – чи то від радості, чи то від заздрості оторопів приятель, а потім, немов мала дитина, повис у щасливого Калістрата Петровича на грудях.

Вони обнялися. Та так міцно, як колись зі своїми Ликерою та Секлетою, коли ті ще не були їхніми дружинами.

- Калістрате, – запитливо дивлячись на друга, мовив Охрім, – а що ж ми у тому телевізорі бачить будем?

- О! Київ, Москву, Одесу.

- У-у... Навіть й Адесу!.. Оце так вещь!.. Примочити її треба, Калістрате, та ще й не одною чаркою...

Незабаром обидва сиділи за почорнілим від кіптяви важким дубовим столом у переповненій димом кімнаті самогонниці баби Килини, яка славилась своїми преміцнющими напоями, до складу яких, за словами очевидців, разом із перцем, зіллям, входив і курячий послід.

- Тут пити будете? – коротко запитала «алхімічка».

- Аякже, аякже, – відповів на те Калістрат Петрович. – Вдома питиму, жінка й з обістя вижене. Телевізор примочую...

Випили вони добряче, як говорять: «сім з перцем, сім без перцю, а сім так». Не пам'ятають навіть як з хати вийшли.

Опинившись на вулиці, обидва потрапили в лапи «нечистої сили», яка, збиткуючись, переплутала сторони світу, застелила все довкола якимось туманом, з однієї істоти робила дві, раз-у-раз виривала з-під ніг ґрунт, але наділила обох напрочуд добрим настроєм.

- Ку-ку-куме, ти на мене не ображаєшся? – запитав Калістрат Петрович.

Замість відповіді той, немов двигун старого мотоцикла, задирчав:

- Тір-тір-тір-р-ррр-р.., – і, мов підкошений, гепнув на землю.

- З-значить пор-рядок, – відрубав власник щасливого квитка. Та несподівано земля, як йому здалося, підстрибнула вгору, і він, не тямлячи як, опинився поруч з кумом.

Полежавши трохи, друзі-куми спробували стати на ноги. Але всі їхні намагання виявилися марними. І тут Охрім – світла голова, як його називав Калістрат Петрович, почав проявляти свою кмітливість:

- В те-те-те-бе бу-бу-бумага є? Па-пі-ро-са бу-буде. Дим, як па-па-па-парашут підніме-ме.

Він витяг з кишені сірники та махорку, а послушний Калістрат Петрович – якийсь шарусткий папірець, постарався розірвати його порівну: собі і кумасеві.

Отак, лежачи, вони запалили. При цьому Охрім Порфірович спалив собі вуса, а Калістрат Петрович обшмалив вказівний палець – не біда...

Провівши в такій позі хвилин з десять й остаточно переконавшись, що дим їх не підніме, вони на четвереньках спробували податись далі. Та на їхньому шляху виросло велике «море» – невеличка калюжа. Не задумуючись, Калістрат Петрович проліз через водоймище рачки, а триголовий кум, як здалося Лялечці, – обплазував його берегами.

Вони затягнули «Шумел камыш...», але, зірвавшись на найвищій ноті, обидва затихли. Аж до ранку, завершивши біля «моря синього» свою подорож.

Прокинулись вже наступного дня. «Зелений змії» мабуть добряче закрутив голову, бо перший доводив, що він перебуває в «тілівізорі», а другий – з жінкою на печі. Сперечались довго, аж поки Калістрат Петрович не згадав про лотерею і не помітив два недопалки із шарусткого паперу. Збагнувши, нарешті, те, що сталося, він скривився, розпачливо глянув на кума, гіркі сльози потекли по його щоках... Що й казати, примочили!..

(Газ. «Радянське життя», 22 серпня 1967 р.)

МИХАЙЛИК-АТЕЇСТ

Гумореска

- Дивись, синку, оце Миколай-богоугодник, се великомучениця Варвара, вечная пам'ять єї. А оце в пишній одежі – властитель. Громовержець Ілля. Колісниця під ним із золота та срібла. А

в десниці в нього стріли. Огняні. Коли він ними метає, тоді блискавиці небо крають, а коли далі їде, то гримить. Тоді бозя калачі везе, – повчає Одарка шестирічного Михайлика, тикаючи поглядом на розмальованих святих, що виднілися на стінах аж під самісіньким склепінням церкви. – А ото пекло, – підводить внука до найстрашнішого зображення. – Ген дивись, як сатана терзає душу грішну. Помолитись треба, синку. Ось так: во ім'я отця і сина, і святого духа – амінь!

- Баб, а що таке амінь?

- Окончаніє для кінця. Тільки про це гріх питати тут.

- Баб, а що таке гріх? Це оте, що не можна нікому-нікому розказувати: наша бабуся жене самогонку?

- Ц-ц-ц, таляпало, ще люди почують. Міліція прийде і твою бабу в тюрму забере. Що будеш тоді сам робити? Мама з татом аж через три місяці з відрядження приїдуть... Молися і запам'ятай раз і назавжди: бабуся варить вітаміни. Компот!

- Не хочу-у... А міліція не така. Коли я у Києві загубився, дядько міліціонер мені шоколада купляв і, навіть, свого кашкета давав міряти. Міліція тільки поганих людей забирає... Баб, а то, що таке?

- Рай, синочку, ангелики. Десь там і наш дідусь починає.

- А чого в ньому хмари?

- Бо рай далеко-далеко, аж на сьомому небі. І ти, як будеш мене слухатись та Богу молитися, теж туди потрапиш.

- А от і неправда! Там раю не має. Мама казала, що в небі космос... І я, коли тільки підросту, буду космонавтом.

- Свят, свят тому, нерозумнику. Що ти верзеш... Згинь, нечиста сила... Ген бачиш того страшного з рогами? Як до нього дійде, в пекло тебе забере. В котлі кипітимеш, анцихрист малий.

- А от і ні. Він намальований...

Цілий тиждень повчала Одарка релігійних премудростей внука, чверть місяця билася над його охрещенням: і Богу вчила молитись, і хрестик на шию купила, і причащатись водила, і «Верую во єдиного Бога Ісуса Христа», і «Отче наш» йому в мізки вкладала.

А воно ж, звісно, не йде в ліс.

Якраз у неділю над селом розклекоталась гроза. Наче кішка до нори, припала Одарка до ікони:

- Господи, духу святий! За що ж твій гнів такий? За що караєш нас?.. Цариця-богородиця, матір божа небесна, розжени, розмети хмари. Во ім'я отця, і сина, і святого духа... Боже! Кріпкий і єдиний, ізбав нас от потопу всемірного. Порятуй від зливи городину та пшениці в полі. Гос...

І раптом – блись, трах-бах-тарраррах!

Немов сніп без перевесла, постелилась старенька на землю. В її зіницях страшним вогнем застиг аркуш білого ватману, на якому Михайликів татусь нові електростанції проектує, і спотворена матір-божа, по-дитячому розмальована чорнилом та кольоровими олівцями; з уст ледь зривались слова:

- Господи, помилуй! За... за що така кара? Чим т-тебе розгнівила-а?

- Бабусю, це я ще в ту суботу намалював, – задзвенів внук. – А вона на вас зовсім не сердиться. Ви до неї цілий тиждень щоночі молилися. І мовчала... А дивіться, яку я ракету зробив! Правда, наче справжній «Восток»?

Не та тепер молодь, не ті діти. Що й казати...

(Газ. «Радянське життя», 12 серпня 1969 р.)

ФУТБОЛ, МОЯ ДРУЖИНА І Я

Гумореска

Польські гумористи запевняють: «Якщо чоловік у неділю вранці раптом заявляє дружині, що любить її, значить після обіду він хоче йти на футбол». Достовірність цього судження я і вирішив перевірити.

Лиш тільки проснулась моя Галина, підійшов до неї і, як колись, у час перших наших зустрічей, схвильовано мовив святі слова освідчення.

Дружина була на сьомому небі. Вона, в свою чергу, теж зізналась, що любить, додавши при цьому, що сьогодні я справжній ідеальний мужчина. Її похвала розчулила моє серце. Задихаючись від щастя, весело, майже без змін, промовив ще одне надбання польських гумористів:

- А я думав, що ідеальний чоловік – це той, якого знала ти, поки не вийшла за мене заміж.

Здається, це не зовсім сподобалося Галині, бо вона негайно ж відповіла:

- Добре! Коли й справді любиш, тоді здійсни подвиг. Ось зараз збігай в магазин, купи масла, цукру, гречаної крупи, ковбаси і торт...

- А тепер натирай підлогу, – сказала вона, коли червоний, мов рак, я повернувся з покупкою.

Хоч без особливого ентузіазму, проте, все-таки виконав і це розпорядження дружини.

- А зараз, любий, спустись у льох і принеси квашених огірків...

- Скільки тебе можна чекати – не дуже дружелюбно зустріла мене Галина, коли, нарешті, тримаючи в руках миску, я з'явився на кухні.

- Так там же темно. Бачиш, на лобі синця набив, поки відшукав діжку з огірками, – став виправдовуватись я.

- А хіба не говорила тобі, що потрібно обладнати електропроводку в підвалі? Не хочеш... Тоді набивай синці...

Та через хвилину вона подобішала.

- Дай-но я роздивлюся боляче місце, мій потерпілий...

А далі:

- Ось тобі посуда. Вимий її до блиску. Тут синця не наб'єш.

Дружина вийшла в кімнату. Проте незабаром й звідти донісся її голос:

- Іди сюди. Дивись. Тобі не здається, що шафа стоїть не на своєму місці? Пересунь її, будь ласка, ось під цю стінку...

Так у турботах пролетіло півдня. В обід я наскільки відкрити те, заради чого переніс стільки мук.

- Галю, – мовив несміло. – Я купив два квитки на футбол. Тобі і собі. Підемо на стадіон?

- Ні, – несподівано відповіла вона.

- Чому? Сьогодні ж грає наша команда. Зустрічається з лідером першості.

- Ні, – знову повторила вона. – Хто вазу під столом тримає?

- Ах, ваза! Це дрібниця, – я швидко нагнувся і дістав з-під стола декоративну чашу, яка невідомо як опинилася там, поста-

вив її на стіл в найзручніше для дружини місце. В моїх очах з'явилася надія.

- А тепер?

- І зараз ні, – знову випалила Галина, уважно оглядаючи кімнату. – Перед тим, як виходять з дому, виключають газову плитку.

- Ну, це теж дрібниці, – відповів їй, лунко клацнувши ручкою.

– А тепер?

- І тепер ні.

- Чому ж, Галинко? – запитав у повному нерозумінні. – Центральний же матч!..

- Зустріч перенесено на післязавтра. Коли ти в магазин ходив, по радіо оголошення передали.

Виходить, даремно я старався...

(Газ. «Вінницька правда», 31 липня 1974 р.)

«СЧАСТЛИВОМУ СОЛДАТУ»

Юмористический рассказ

Винувата во всем, конечно, она – любовь, которой все возрасты покорны. Да еще – весна...

А начиналась эта история так. Ротный почтальон ефрейтор Володя Галкин принес не совсем обычное письмо: на конверте вместо фамилии адресата аккуратно, ровным почерком было выведено два слова: «Счастливому солдату».

- Кто же среди нас самый счастливый? – посмотрели друг на друга сослуживцы.

- Наверно, ты, Костя, – обратился к рядовому Сидорову его лучший друг Женя Толстопятов. – Тебе, пожалуй, больше всех везет: мечтал служить в войсках связи – служишь; задумал сделать своими руками радиоприемник – сделал да еще грамоту получил.

- Нет, это уж ты, – возразил рядовой Сидоров. – Вспомни, как на новогоднем вечере с закрытыми глазами срезал главный приз.

- А, по-моему, самый счастливый среди нас Гриша Курочка, – высказал свое мнение рядовой Лошкарев. – Судите сами: три раза он падал с гимнастического коня и всегда удачно, два раза блуждал по лесу, однако столько же раз выходил на опушку. А вспомните недавний случай на кроссе. Появись внезапно на дорожке не заяц, а настоящий волк – Гриша обратно бы к старту повернул, и тогда вместо «четверки» наш взвод получил бы «двойку». Это счастье надо иметь, что именно заяц выскочил...

- Пожалуй, верно вы говорите, товарищи, – согласился рядовой Курочка. – Самый счастливый все-таки я. Кто из вас выигрывал когда-либо по лотерее крупный выигрыш?

- Я! – откликнулся сослуживец Мирхабаев. – Электробритву «Эра».

- А я, – продолжал Григорий, – мотоцикл «Восход»... Еще когда в девятый класс ходил. Все школьные друзья называли меня счастливчиком. «Счастливый», – говорили также соседи, когда, разбив мотоцикл, сам остался жив...

Более убедительных доводов ни у кого не нашлось, и ефрейтор Галкин решительно протянул письмо рядовому Курочке. Вскрыв конверт, Григорий прочитал:

«Здравствуй, счастливый солдат! Пишет тебе неизвестная девушка. Не сочти за нескромность, но я искренне желаю с тобой переписываться. Мне восемнадцать лет. Окончила школу. Сейчас я работаю трактористкой. Готовлюсь поступить в сельскохозяйственный институт. Зовут меня Оксана. Фамилия...».

«Вот это повезло!», – подумал Курочка. Он давно мечтал встретить девушку с таким поэтическим именем, да еще с не совсем обычной профессией.

«...Живу в селе Михайловке...»

- Михайловка! Так это же всего три километра от места расположения части! – Глаза Гриши Курочки засветились, словно у Колумба, только что ступившего на неизвестный материк.

А когда посмотрел на фотографию Оксаны, восхищению не было предела. Лицо приятное, губы – бантиком, волосы длинные, светлые, глаза темные. Видать, карые. У Курочки гулко заколотилось сердце. Он быстро достал ручку, вырвал из тетради лист бумаги, сел писать ответ Оксане. Написал много. И о том, как досталось ему счастливое письмо, и свои биографические данные, и о том, что служит в армии уже почти год, имеет шесть

благодарностей от командира отделения (о наказаниях он, конечно, умолчал, так как был по натуре человеком скромным, даже застенчивым немножко). А затем сообщил о главном: какие чувства вызвало у него полученное письмо. Они были очень высокими, ибо, никогда не замечая в себе поэтических способностей, неожиданно перешел с прозы на лирику:

Этот день я не забуду,
Век тебя любить я буду,
Если вру – пусть рухнет крыша,
С уважением я, Гриша.

Второе письмо Оксаны дышало теплом и солнцем:

«...Из книг и рассказов папы известно, как нелегка солдатская служба. Но она настолько и почетна. Ведь охраняете вы самое дорогое – мир на земле. Я рада, Гриша, что у тебя так успешно идет служба. Желаю еще больших успехов, а также стать в ближайшем будущем хорошим командиром. Я с большим уважением отношусь к людям в солдатских шинелях...».

«Значит, любит меня, – не без удовольствия рассуждал рядовой Курочка, – только из-за своей девичьей скромности боиться сказать об этом открыто. Ничего, они, девченки, все чуть-чуть странные. Ведут себя, как тень: ты к ней – она от тебя, ты от нее – она за тобой».

А когда прочитал строки, в которых Оксана просила подарить свою фотографию, сомнений больше не было:

- Любит! Честное слово! Да, действительно, я счастливый солдат!..

Сделав этот важный, многозначный вывод, Григорий почувствовал, как словно весенний жаворонок запел в груди, ощутил еще больший прилив самых благородных чувств к неизвестной сельской девушке, которая пленила все его мысли и воображение.

Он подошел к открытому окну. Солнечные лучи серебристым дождем падали с голубизны бездонного неба. Изумрудные капли поили силой пробудившуюся землю, омывали белые лепестки цветущих деревьев, от чего сад становился еще наряднее.

«А что, если не отсылать Оксане фотографию, – подумал Курочка, – а явиться к ней в оригинале?! Вот обрадуется! Эх,

отпустили бы сейчас в увольнение... Да нет, не отпустят. Вчера по спецподготовке «двойку» получил...».

Однако, неспроста говорят, что невозможного ничего на свете нет: не пожелал отпустить командир части – сам себя отпустил. Преодолевая проволочное заграждение, рядовой Курочка даже убедительное объяснение придумал:

- Кто виноват, что я влюбился?.. Все влюбляются. А любовь – это такая штука, перед которой даже короли устоять не могли.

Вскоре он оказался в селе.

Что было далее, в деталях не известно. В какой-то мере пролить свет помогло лишь письмо, которое рядовой Курочка написал по возвращении в часть:

«Здравствуй, Оксана! Пишет тебе Гриша. Я недаром считал тебя божеством. Сегодня лишний раз убедился в своей правоте, так как увидеть тебя невозможно. Твоя мама сказала, что ты уехала в райцентр на какое-то совещание.

...Не увижу тебя еще несколько дней. Заступаю на вахту. Гауптическую...» (Последнее слово он написал совсем неразборчивым почерком)...

Виновата во всем, конечно, она, любовь, которой все возрасты покорны. А может быть, и ротный почтальон ефрейтор Володя Галкин...

(Газ. «За Родину!» (Прибалтийский военный округ), 8 июня 1974 г.)

КАМІНЬ З НЕБА

Оповідання

I

Після гарячого літнього дня сонце покотилося на спочинок. М'яко опустилося на рожеву перину за горизонтом, і ще тільки там, де воно лягло спати, жеврів жар, поволі згасаючи та розчиняючись у ледь помітному кучерявому тумані. Разом із сутінками, що густішали, вулицями села все помітніше стелився вечір.

Ми з Пилипком сиділи на лавці під березою і домовлялися про завтрашню риболовлю.

- До ставу приходимо о четвертій. Знаєш, як на світанку клює! Навіть на голий гачок. І карасі, і лини, окуні самі чіпляють-ся. Встигай тільки витягати.

- Та ти що! А хто ж нас так рано розбудить? – запротестував я.

- А будильник навіщо?

- І то правда... А де ловитимемо?

- Біля кручі. Там, я чув, позавчора у дядька Герасима отакийго-го короп зірвався. Дзеркальний. А сильний який! Розумієш, тримають дядько Герасим вудку. Аж тут поплавець – гульк! Не встигли вони й отямитись, як рибина що є сили – смик, і дядько у воду – шубовсь. Казали, більше метра, бо як ударила хвостом, аж луна очеретом пішла.

- Оце так короп! – хотів було сказати я, коли несподівано стало видно, наче вдень, щось загуркотіло. Погляд угору – велика яскрава смуга на мить простягнулася з неба до землі, зникнувши у садку діда Онукія. Обидва відчували, як гойднувся ґрунт, а потім долинув приглушений звук удару об землю, чи то вибуху, і знову стало темно, або й темніше, ніж до цього.

- Що?! – запитливо переглянулись ми. – Невже?! Невже на Землю прилетів космічний корабель з... інших світів?!

- Космічний корабель!.. Ура, космічний корабель прилетів! – загорланів Пилипко, і ми щодуху кинулися до дідового саду.

Уява малювала найфантастичніші обриси неземних людей: з чотирма ногами, з головами, не схожими ні на людську, ні на тваринну, ні на пташинну, з багатьма руками, крилами, хвостом.

- Як ми їх зустрінемо? «Добрий вечір! Просимо!» – скажемо. Чи ж зрозуміють вони нас?.. А що, коли вони озброєні і почнуть стріляти? З лазера. Та... все одно!

Добігли до високого тину, що підперізував і дідів садок, і подвір'я, і, навіть, чималу частину городу. Припали до дірки між штахетинами – неподалік у саду, якраз навпроти, чорніла свіжа вирва. Сумніву не було: саме тут приземлилися пришельці з космосу. Але де вони? Що з ними? Де їхній космічний корабель?

Хотіли перелізти через штахети – гучним гавкотом нас зустрів великий дідів пес Тарзан, прив'язаний до стовбура папіровки, віти якої аж вгинались од ледь біліючих у темряві плодів.

На гавкіт вискочив згорблений, лихий, з ковінкою в руках господар – дід Оникій. Він пильно поглянув у садок, ще з порогу послав дошкульний проклін на адресу злодіїв.

- Діду Оникію! – обізвався Пилипко.

- Кого там чорти носять? Зараз як спущу собаку, так тільки шматки із штанів висітимуть.

- Діду Оникію, – знову спробував зав'язати мирну розмову Пилипко. – Це ми. Я і Миколка. У ваш садок кілька хвилин тому щось із неба впало. Може то якийсь космічний корабель прилетів? Ми хочемо подивитися. Ген, воронка...

- Так це ви вчора половину яблуні обтрусили? Все гілля поламали? – не хотів слухати нас дідусь. – Тарзан, гуджа! Візьми їх!

Довелося втікати. Щоправда, відбігли недалеко. Почекали, поки гнів старенького згас і він пішов додивлятися перерваний сон, а згодом знову попрямували до саду.

...Тихо та вправно, мов дві кішки. Перелазимо через тин, ще тихіше, щоб собака не почув, навшпиньках пробираємось до вирви.

- Де ж зореліт?

Нога необачно наступає на суху гіллячку. Вона лунко тріскає. Від несподіванки завмираю на місці, холоне у п'ятах. Увага на пса – той мовчить. Лише насторожено зводить вуха.

- А що, коли корабель вибухнув?

Робимо крок. Ще. Ось і вирва. Немов два хірурги, нагинаємось над нею. Присвічую ліхтариком, Пилипко обмацує землю пальцями.

Вирва була невеликою. З півметра завширшки і майже стільки – глибини.

- А що, коли той корабель увігнався у ґрунт значно глибше і люди, дуже маленькі, не можуть вийти з нього, задихаються від нестачі повітря? Відкопати б їх. Допомогти, – ділюся думкою з другом.

- Давай, – чую слова згоди.

Та в цей час знову лунко загавкав пес Тарзан. У вікні дідової оселі блимнув вогник.

Не озираючись, мчимо до тину, переводимо подих аж на вулиці...

- Хе, сказаний! – кляне чотириноного сторожа Пилипко. – На злодіїв гавкав би. А то... Бач, який добрий! – він важко зітхає, щось думає і раптом каже. – Без хитрощів нам не обійтися. Гайда додому по хліб. Бери тільки щонайчерствіший.

Не відчуваючи ніг, лечу додому. Хапаю паляницю, лопату, вибігаю на вулицю. Тут на мене уже чекає Пилипко. Кишені в нього аж тріщать від сухарів.

Знову перелазимо через тин. Чую, як калатає серце. Чи то від хвилювання, чи то від стрімкого бігу.

- Як почувають себе ті люди?

Взявши в мене хліб, Пилипко йде до собаки, а я тим часом прокрадаюсь до вирви.

Пес насторожено вслухається у підозріле шарудіння, шкірить зуби. Проте, великий шматок запашного хліба несподівано падає перед його носом і робить своє. Тарзан бере хліб, а Пилипко підходить ближче. Кидає сухаря...

Майже добігаю до вирви. З розгону заганяю у ґрунт лопату...

Вкоплюся по коліна.

- Ну, як, знайшов? – тихенько запитує хвилин через три Пилипко і попереджає. – Давай швидше, бо у мене тільки один кусень залишився.

Копаю ще енергійніше. Глибше. Глибше.

- Які ті люди?.. А що, коли вони вистрибнули з парашутами десь в іншому місці?..

Щось тріщить під лопатою. Від нетерпіння перехоплює подих. Кілька краплин поту спадають на дно ями.

- Що?!

Корінь...

Чую, як починає гавкати Тарзан – так дякує за вечерю. Помічаю, як спалахує у дідовій хаті світло. Через мить з п'ятьми з'являється Пилипко і водночас у дверях виростає темна постать діда Оникія.

- Кого там чорти носять? – сердито запитує він. – Холери на вас нема!

Спіймайся в цю хвилину старенькому справжній чорт – роги обламає.

- Зараз як спущу собаку, десятому заказуватимете, щоб не потикався сюди. Тарзан, гуджа, гуджа!

- Є? – нетерпляче подивляючись у яму, перепитує Пилипко.

- Ні.

- Тікаймо! Бо дід близько!

Коли це раптом метал заскреготав, лопата вперлася у щось тверде.

- Корабель! – промайнула здогадка.

Забуваючи про небезпеку, спритно обкопую невідоме тіло, підважую його пальцями, випростуюсь. У моїх руках... камінець. Тільки ось чомусь гарячий, як горнятко в печі...

Неначе пружина, вистрибую з ями. І в цей час зі свистом над головою пролітає дідова ковілька, гамуючи свою злість десь у кущах.

Рятуємось бігом.

Ось тин. Пилипко долає перешкоду першим. Я – за ним.

Відчуваю, щось хапає мене ззаду:

- Мамо!!!

Оглядаюсь. Добрий шмат моїх штанів чорніє на штахетині...

Не біда. Зате камінь з неба в наших руках!

II

- А все-таки це щось від корабля, – робить висновок Пилипко після того, як всі наші спроби розколоти молотком незвичайний камінець закінчуються безрезультатно. І Пилипку, і мені дуже хочеться, щоб це було саме так. Але занадто не схожий небесний гість на елемент космічного апарата.

Захопившись, навіть не помічаємо, як на подвір'ї з'являється чимось збуджений Олекса Щербатий, якого в школі всі називають «татом», бо ж хлопцеві пора у сьомий перейти, а він ще й досі у нашому п'ятому класі засидівся. Чомусь дуже двійки любить.

- Привіт, братці! – кидає ще здалеку. – От новину чув! І не вгадаєте. Знайшов учора Вовка Петренко гаманець з грішми. Ви тільки уявіть собі: сто п'ятдесят доларів там було! Та це ж половина моторолера, братці! А він, дурень, повернув. Я б ніколи цього не зробив. Учора, братці, директор школи йому подаруночок вручив. Книжечку тоненьку дав... Тю, от нерозумний, на що такі гроші проміняв!..

- І правильно зробив, що віддав, – стаємо на захист Вовки ми.

- О!.. Ще двох таких бачу, – скептично кривить обличчя Олекса. – А чи ж не мене бити зібралися, що кусок валуна наготовили?

- Ніякий це не валун, – спішить заперечити Пилипко. – Це камінь з неба.

- Що, що? – дивуючись, перепитує Олекса.

- Камінь з неба. А, можливо, й деталь космічного корабля з інших світів. От!

- Хе, бач які, обдурити захотіли, – з недовірою сприймає наше запевнення однокласник.

- Чесне слово, що з неба! – присягаю я. – От дивися. Він зовсім відрізняється кольором і боки в нього поплавлені. Вчора ввечером у садок діда Онукія впав. Ледве відкопали.

- Ми його космонавтам надішлемо. От тільки їхню адресу роздобудемо, – додає Пилипко.

Олекса мружить очі, насуплює брови, припадає поглядом до незвичайного уламка.

- Так з неба, кажете?

- З неба.

- Тоді він особливий, – гість робить паузу, з погордою дивиться на нас. – Ви знаєте, братці, які льотки для моєї рогатки будуть, коли розбити його на дрібнесенькі кусочки?! Як вистрелиш, камінчик ніколи не впаде, а все летітиме й летітиме, як супутник.

- І це правда? – сумніваюсь й, водночас, вірю я, бо ж дуже хочеться, щоб небесний пришелець знову «розправив» свої невидимі крила.

- Він не розбивається. Цілий ранок молотком стукаємо, аж лоб мокрий, – говорить Пилипко. – Не інакше, як деталь неземного корабля.

- Тоді давайте її з кручі метнемо, – пропонує Олекса і забирає камінець. – Коли уламок космічного корабля, знаєте як полетить! Якщо ж обманули – коробку найдорожчих сигарет купляйте.

Всі троє виходимо на вулицю.

На калині під відкритим вікном хати тітоньки Фросини весело цвірінькає горобець.

- Дивіться, братці, як я його зараз!

- Не смій! Школярі не кривдять птахів!

- Дурні, малих можна. Користі від них ніякої...

Обидва з Пилипком намагаємось перехопити руку, що несподівано розмахнулася. Та пізно.

Однак, пернатий, вчасно зреагувавши на небезпеку, злітає з гілки, а камінь з неба, не зустрівши ніякої перешкоди, лунко вдаряється у вазу з квітами, що стоїть на підвіконні. Сиплеться кришталь і майже одночасно чуємо лайку тітоньки Фросини... Від несподіванки лише розгублено презираємось:

- Як же ми тепер з нею розрахуємось?.. Ціле літо їй корову будемо пасти. Ще й дров нарубаємо...

Але тітонька Фросина виламує дрючка, грізно замахується ним...

За нами лише курява здіймається.

III

Розмова з директором школи цього разу була не з приємних. Незважаючи на канікули, він знайшов час, щоб уважно вислухати і мене, і Пилипка – Олексі не було, бо тітонька бачила лише наші спini. Густо червоніючи від сорому, довелося розказувати все до дрібниць: і як шкоду зробили, і про камінь з неба.

Виявилось, що Микола Олександрович про космічного пришельця нічого не знав. А тому аж зітхнув важко, довідавшись, чим саме була розбита ваза.

Пилипко спробував його підбадьорити, сказавши, що то був невеличкий камінець, тільки кіркою покритий і дуже твердий – от якби до нас дійсно прилетів космічний корабель, неодмінно зберегли б.

- І не золотий він. Чесне слово! – підтримав товариша я. – Червоно-бурого кольору.

- Ех, не в золоті справа, нерозумники, – невесело відповів директор. – Кожен камінь з неба цінний.

Він зробив паузу, уважно вивчаючи нас, а потім продовжував:

- Усі ми знаємо, що на небі є Сонце, Місяць, зорі. Але крім них, у нескінченному космосі існує багато інших тіл: кам'яних брил, кусків металу. Часом, трапляється, їхні шляхи пересікаються з орбітою Землі. Однак переважна більшість їх згоряє в атмосфері, так і не досягнувши поверхні нашої планети. Ось чому у

світі цих космічних посланців нині знайдено менше чотирьох тисяч. Найменший – вагою всього два десятих грама – на території Канади. Найбільший – в Африці. Він важить шістдесят тонн і має назву «Гоба». Вчені називають їх метеоритами. Кожен з них становить велику наукову цінність і є державною власністю. Їх слід надсилати не в Зоряне містечко, а в Комітет по метеоритах Академії наук. Крім того, бажано замалювати, як саме камінець лежав на поверхні землі. Кожен, хто знайде метеорит, отримує від держави відповідну винагороду.

Що ж стосується природи небесних каменів, то вона не цілком відома. Деякі вчені твердять, наприклад, що це – уламки планети, що зазнала катастрофи.

- Миколо Олександровичу, а від чого сталася катастрофа? Від атомної бомби? – спалахнув цікавістю Пилипко. – А вона така сама, як Земля?

- Не знаю. Про це може розповісти лише метеорит – крихітна частка тієї планети. Взагалі, кожен камінь з неба – це своєрідний лист із далеких світів.

- А який лист, Миколо Олександровичу? – не втерпів уже я. – Про допомогу?

Тут директор школи вперше посміхнувся, що могло бути доброю ознакою, відповів недомовкою:

- Про це теж може розповісти лише метеорит. От ви зараз підете до Фросини Іванівни, попросите в неї пробачення і розшукаєте під вікном свій камінець. Упізнаєте його?

- Неодмінно.

- А з Олексою в мене буде окрема розмова. Більше хуліганисти він не стане, – сказав нам уже на прощання.

...І ось ми йдемо до тітоньки Фросини. Чи ж простить вона нам? Чи, бува, не викинула десь у бур'ян такий дорогий камінець? А може він дійсно списаний таємничими ієрогліфами, які лише при допомозі мікроскопа побачити можна? А якщо ми пошукують їх молотком, як тоді вчені прочитають?.. І що саме написали нам невідомі люди?.. А якщо камінець вже Олекса забрав і в ставок викинув?.. І кого лише послухали...

(«До високих орбіт»: Гумористичні оповідання. – Вінниця, 1994)

«МАРСІАНЦІ»

Оповідання

I

Коли я ще спав, у кімнату прибіг сяючий від задоволення Федько Рідкоус, мій кращий друг.

- Валеро, вставай, – затермосив за плече.

- Ну, чого тобі-і? – позіхнув я. Сон, здавалося, цілими обремками навалився на мене і його ніяк не можна було ні розважити повіками, ні розтерти долонями.

- Справа є, – мовив радісно. – Та ще й яка!

Кожна його «справа» – завжди загадка, бо від Феді можна чекати найнесподіванішого. Задумалось ото йому прокататись на гусеничному тракторі – ледь кузню не розвалили, бо ніяк двигуна вимкнути не могли. А то у сильний туман потягнув мене до ставка, де ми сіли в човен і, замість того, щоб відкрити острів козака Мамає, заблукали в очереті.

- Не справа, а ідея! – продовжував Федько. – Валерко, ти футболіст, і я футболіст. Тобі дванадцять і мені дванадцять. А коли нам буде по двадцять, космічні кораблі літатимуть тоді з космонавтами аж на Марс. Це точно. Отже, ми зможемо зіграти де-небудь на марсіанському стадіоні за збірну Землі. Ми можемо стати космічними футболістами! Для цього потрібно навчитись добре грати у футбол і пройти школу підготовки космонавтів.

Звичайно, не запалитись такою ідеєю я не міг. І як тільки Федько до цього додумався?!

Однак мій настрій відразу ж падає:

- Федю, а пам'ятаєш, як у нашу школу приїжджав Павло Романович Попович? Він казав, що в загін космонавтів прийматимуть лише відмінників. А нам з тобою завтра треба переекзаменовку з географії складати.

- Тю-ю, знайшов чого журитися!.. Та хіба ти не знаєш цієї науки? От скажи мені, звідки Пеле?

- З Бразилії?

- Вірно. А Гулліт?

- З Голландії.

- Яка одеська футбольна команда виступає у вищій лізі?
 - «Чорноморець».
 - В якому «Динамо» грав Олег Блохін?
 - У київському.
 - Молодець. Та ти ж природжений географ...
- І лише тепер я помічаю, як змінився друг.
- Хто тебе так подер?
 - Брився. Бритвою «Супутник»!
 - Так тобі ж ще не пора.
 - Все одно... Щоб швидше стати дорослим!
- Зістрибую на підлогу, сідаю снідати.

Якби не Федько, спав би й досі. І все через оту географію – до першої години ночі підручник перегортав. Але нічого. Виявляється, я її трішки знаю!

Отже, ми не так далеко від мети – стати космічними футболістами, грати за збірну Землі на Марсі. А це вам не турнір на приз «Шкіряний м'яч»!

Федько раз-у-раз поглядає на годинник, робить кілька енергійних кроків по кімнаті:

- Головне зараз – набирати спортивну форму, щодня тренуватися. Ну, ходімо.
- Зачекай, я ще не вмивався.
- Завтра вмиєшся.

Кулею вилітаємо на вулицю. По шляху до шкільного стадіону доїдаю булку, зашнуровую черевики.

...Грали ми того дня завзято і наполегливо. І захисниками були, і форвардами, і хавбеками. Федько тринадцять разів послав м'яч у ворота суперників, а я навіть умудрився один у свої ворота відправити, за що Федя з усією категоричністю попередив:

- Як будеш так вціляти, то й у клубну команду не потрапиш, не те, що в збірну.

Грали до останніх сил. Без обіду. Без полудня. Я повідбивав підошви, Федько набив синця на лобі. У штангу луснувся. Та нічого, все ж цим наблизили нашу мрію. Підростемо – і кістяк збірної Землі сладатиметься із нас...

Що ж стосується географії, ми її і так знаємо...

Ранок нового дня зовсім не схожий на вчорашній. З краю в край нудно тягнуться сірі пасма хмар. Накрапає дощ. Краплі його, залишаючи продовжистий водяний слід на шибці, спливають донизу.

Обидва сидимо на передній парті. Федя навіщось розбирає кулькову ручку, а я на аркуші зошита малюю великий футбольний м'яч і ракету, що летить на Марс.

У клас заходить Ольга Степанівна. Вона вітається з нами, запитує:

- Ну, як, за літо відпочили? Географію добре вивчили?

Вчителька посміхається, а серце віщує щось недобре.

- Так скільки є частин світу, Шульженко? – звертається до мене.

- Н-н, двадцять, – відповідаю, дещо зам'явшись.

- Рідкоус?

- А що це таке? – дивується Федько.

- Шульженко, підкажи товаришеві.

Мені ніби хтось рота затулив.

Ольга Степанівна дещо хмурнішає. І знову запитує:

- Які гори називаються молодими?

У роздумах морщимо лоба. Уява вимальовує громаддя гір, срімкі гранітні стіни, великі, мов будинки, камені. Прагну пригадати, що колись говорила про них учителька, де про це написано в підручнику з географії, однак густі рядки літер відтвореної у пам'яті книжки постають перед очима трибунами марсіанського стадіону, під якими з Федею на повній швидкості мчимо з м'ячем до воріт суперників.

- Напевне, ті, які ще не мають назви..., ні, на яких ще ліс не виріс.

Вчителька невдоволено повела бровою.

- Що таке погода?

- Ну, коли..., – мудрую я, – по телевізору... в кінці програми «УНТ».

Ольга Степанівна засмучується вкрай, але з останньою надією ставить ще питання:

- В якому тепловому поясі знаходиться Мурманськ? Чому він – незамерзаючий порт?.. Що таке гирло ріки?..

Встановлюється гнітюча тиша. Чути лише, як за вікном монотонно падають краплі дощу, як пошморгує носом Федя, котрий раптом каже:

- А ви нас щось цікаве, географічне, запитуйте. Оте ми знаємо, ми ж від природи географи. Хочете, скажу звідки Гарінча?.. З Бразилії.

- І Пеле, – доповнюю я.

- Дієго Марадона – з Аргентини, – спішить продемонструвати свої знання товариш.

- А київське «Динамо» – київське, – перебиваю я.

- І мінське – мінське? – гірко посміхнувшись, уточнює вчителька.

- Так, – киваю у знак згоди головою.

Ольга Степанівна чомусь сумно дивиться у вічі і довго мовчить, а потім, важко зітхнувши, визначає рівень нашої освіченості:

- Знову двійки. Футболістів і команди ви знаєте, а от географію – ні. Доведеться обом залишитися ще рік у п'ятому класі. Невже не соромно ставати другорічниками?..

- Та ми ж...

- Хто нас тепер у загін космонавтів візьме?..

(«До високих орбіт»: Гумористичні оповідання. – Вінниця, 1994)

ВЕРХИ НА... ЗІРЦІ

Оповідання

- Михайлику, а дідусь у тебе є? – пошепки запитав Данилко.

- Є, – теж пошепки відповів товаришеві. – Він у мене такий гарний. З білими вусами, бородою. Знаєш, які мені чоботи подарував на день народження? Справжнісінькі кавалерійські! Казав, що й коня та шаблю подарує, якщо буду тут, у дитячому таборі відпочинку, вихователів слухатися та гарно вести себе. А в тебе дідусь є?

- Не має, – зітхнув Данилко. – Мама казала, що він у берлінському метро під час війни загинув. Туди Гітлер води напустив,

щоб усіх людей там втопити. Дідусь із автоматом у метро прорвався і став їх рятувати...

Данилко на мить замовк, а потім так само пошепки продовжував:

- А в мене стара дерев'яна ручка є. Нею дідусь писав, коли учителем у нашому селі працював. Його навіть грамотою нагородили!..

- А моя мама теж нагороду має. Моя мама найбільше в селі цукрових буряків вирощує. Цілі гори!

- А моя – найбільше молока доїть! – поспішив не залишитися в боргу Данилко. Він мовив це так гордо і голосно, що двері кімнати враз скрипнули, і на порозі з'явився наш вихователь Олег Сергійович.

- Тс-с, хлопці. Зараз, згідно з розпорядком дня, сон. Всім спати і ніяких розмов.

- І хто вигадав цей сон удень? – невдоволено пробуркотів Данилко, натягуючи на себе ковдру.

У кімнаті тимчасово запала тиша, що аж чутно стало, як далеко у полі працює комбайн.

Познайомилися ми вчора. Виявляється, Данилко із сусіднього Голубечого, що за невеличким ліском. Дорога, яка пролягає через моє село, далі біжить у Голубече. І прямо дивно: як це ми не зустрілися раніше?

Обоє ми ровесники. Тому і спільного в нас чимало. Обидва третій клас закінчили. Навіть однакові книжки останнім часом прочитали... А ще – дуже космонавтами хочемо стати. От, щоб якось у ракету справжню сісти, і щоб вона аж на Місяць летіла...

- Михайлику, а бабуся в тебе є? – знову чую голос товариша.

- Немає.

- А в мене є... Знаєш, що вона мені розповідала? – Данилко відкинув ковдру і нахилився до самісінького вуха. – Що кожної безхмарної ночі, коли все спить, зорі на землю спускаються і до ранку в ставках купаються.

- Не може бути: у воді лише їхні відблиски видно. А самі вони – на небі.

- То неправда... Бабуся казала, що зорі аж на самісіньке дно пірнають і русалки їх у коси заплітають.

- Так русалок же нема, – заперечив товаришеві.

- Є! Бабуся на власні очі бачила... Ти що, не віриш моїй бабусі?

Ніяк не можу перебороти сумнів. Мовчу. Але потім неохоче погоджуюсь:

- Вірю... Дідусь і справді колись казав, що старі люди багато бачили...

Тим часом Данилко таємниче продовжував:

- Хто тільки русалкам потрапить у руки – залоскочать... Вранці вони лягають спати, а зорі назад на небо повертаються. От зловити б одну зірку і в самісінький космос на ній верхи, мов на коні, залетіти.

- Слухай... А що, як і справді так зробити?! – тепер уже рішуче підтримую товариша.

- Та як ти впильнуєш, коли саме зірка відлітає? Ти до неї, а вона – вже на небі.

- Тоді давай вночі її спіймаємо й не випускатимемо до ранку, аж поки в небо не підніме.

Данилко аж рота розкрив, настільки сподобалася йому ця пропозиція.

- Оце сила! А я стільки думав – додуматись до такого не міг, – зізнався він.

- А знаєш, чим ми спіймаємо зірку? Каструлею. Тією великою, що в ній борщ варять. Перевернемо її догори дном – накриємо зірку. Ти вчепишся за одну ручку, а я за другу. Так і полетимо...

Ледве дочекалися вечора.

Коли всі заснули, ми пробралися до кухні. Довго чатували під вікном. Ось, нарешті, куховарка вийшла в сусідню кімнату.

Як і домовились, розшукали найбільшу посудину. Та ба – вона виявилася з компотом.

- Давай переллємо його в іншу, – тут же знайшов вихід Данилко.

- Там, здається, каша. Будуть сваритися...

- Не будуть. Не дізнаються...

- А як дізнаються?.. Що тоді скажуть? Злодії... Хто з нами дружитиме? Давай краще попросимо у куховарки.

- Думаєш, дасть?

- Не знаю, але так не можна.

- Не дасть, ще й справі зашкодить... Ти хочеш летіти?

- Хочу...

Взявши однією рукою за вушка, а другою за днище, з труднощами спорожнили каструлю.

- Ховаймося, хтось іде, – почув я відлуння кроків.

- Бігом! – Данилко схопив каструлю і стрибнув із нею у завішене марлею вікно. По дорозі він зачепився за відро з водою, що стояло на стільці, і воно з гуркотом покотилося по підлозі, ледь не збивши мене з ніг...

Перевели подих біля ставу, від якого повівало приємною вечірньою прохолодою. Вся його поверхня була густо засіяна зорями.

- Яку будемо ловити? – запитав у товариша.

- Цю. Або ні, ген ту, найяскравішу.

Він підійшов до металевого стовпця, відчепив гак і перекинув його разом із ланцюгом у човен. Удвох перенесли туди ж каструлю. Я взяв весло, відштовхнувся від берега. Зорі, що світились навколо човна, гойднулись і застрибали на хвилі.

- Михайлику, горни тихіше, щоб нас русалки не почули, – Данилко пильно поглянув довкола.

- Добре...

І тут мені теж стало страшно цих казкових істот.

- Ген бачиш біля верби постаті? – враз прикипів поглядом до берега товариш.

- Де? – здригнувся я.

- Ген, на греблі.

- То тобі здається, – заспокоїв Данилка, але сам підсунувся до нього ближче.

А тим часом найяскравіша зірка відпливла до середини ставу.

Напевне, її русалки в косу вплели, – висловив здогадку товариш. – Давай спіймаємо цю.

Я поклав весло, вдвох з Данилком піднесли до борту каструлю, перешили її майже догори дном. У темряві вона теж здавалася страшною, особливо її обвуглене днище.

Тієї ж миті гребля несподівано гойднулася і стрімко понеслася кудись угору. Не встигли й отямитись, як опинились у воді.

Випірнули ми одночасно. Найперша моя думка: де каструля? Та захлинувся, лунко закашлявся, безпорадно заляскав руками по воді.

Зачувши крик, із греблі зістрибнула одна постать, а за нею – друга. Швидко стали наближатися у наш бік.

- Ря-ту-уй-те-е! – несамовито закричав Данилко.

У мене з переляку аж потемніло в очах...

На щастя, це виявилися не русалки, а звичайні хлопець і дівчина. Вони й витягли нас із води.

Світало, коли ми, мокрі й розгублені, скрадливо поверталися з «космічної мандрівки»... Що ж тепер скажуть Олег Сергійович, куховарка, товариші, яких ми залишили без компоту і каші? Як поглянути їм у вічі?..

(«До високих орбіт»: Гумористичні оповідання. – Вінниця, 1994)

Варіант перший

ЯК МИ РАКЕТУ ЗАПУСКАЛИ

Оповідання

Невеличкий на зріст, з кучерявою голівкою, кирпатеньким носом і приємними блакитними очима, звідки постійно випромінюється те наївне дитяче «чому?», на яке не завжди знайдеться відповідь, веселої вдачі підліток – це Вася. Мій брат. Такий же, лише більш простоволосий і ледь-ледь кмітливіший, як відзначає дідусь, – я. Обидва навчаємося у шостому класі.

- Їх і водою не розіллеш, – так висловлюється про наші взаємини рідна ненька.

І дійсно, усюди ми вдвох: за однією партою сидимо, в кіно разом ходимо, в футбольній команді обидва напівзахисниками граємо. Навіть свій день народження і той разом святкуємо – близнята.

- Мені подобається лялька Тетянка, бабусі – окуляри, дідусеві – палиця, а цим шибеникам, – прагне говорити словами батька чотирирічна сестричка Оленка, – тільки машинки, літачки, кораблики.

Правду мовить. Маємо тієї «машинерії» цілий парк: і літак «Вітерець», і автомобіль-тягач, і крейсер «Варяг». Тільки не справжні, а моделі. Самі зробили...

Любов до техніки в нас проявилася ще в трирічному віці. Як сьогодні пам'ятаю це: коли нікого не було вдома, ми зняли зі стіни дорогий годинник, розібрали його і... не склали.

Щоправда, подібних історій у нашій практиці більше не траплялося. Напрочуд, помітний прогрес стався. Оце недавно навіть й ракету з космонавтом запускали...

Та все по черзі.

Знаєте в якому столітті ми живемо? У двадцятому! Коли, що не день, то нові чудеса.

Сядеш ото бува біля «говірливої коробочки», як жартома називаємо радіоприймач, а з репродуктора на всю хату піднесений, урочистий голос Юрія Левітана:

«Повідомлення ТАРС. У Радянському Союзі на орбіту супутника Землі успішно здійснено запуск космічного корабля-супутника «Восход-2». ...Льотчик-космонавт підполковник Леонов Олексій Архипович після двадцятихвилинного перебування у відкритому космосі благополучно повернувся в корабель...». «Повідомлення ТАРС. Радянська міжпланетна автоматична станція «Луна-9» успішно примісячилася...». «Повідомлення ТАРС. Радянські космічні кораблі «Союз-4» і «Союз-5» успішно стикувалися, створивши першу у світі експериментальну орбітальну станцію...».

Ну як тут не вибухнути радістю за вітчизняну передову науку? Не гордитися його величністю СРСР?! Не позаздрити відважним космольотчикам?! Задивишся на вечірнє небо, а зорі так і горять нетерпінням швидкого побачення, так і проголошують:

- Ласкаво просимо, земляни!

Чесно кажучи, командирами перших космічних кораблів хотілося стати мені з братом. Та спритнішими мрії виявилися Гагарін, Попович, Терешкова, Леонов, Шаталов, Береговий. Вони першими проклали дорогу в космос, глянули на рідну землю з такої висоти, з якої не дивилася жодна пташка у світі.

Годинами просиджували ми на колоді старої сікори, що була для нас і «Востоком», і «Восходом», і «Союзом», і «Венерою-100», сперечалися, у думках носилися по тих закутках всесвіту, які не кожному й снилися, сумували, нудьгували, прагнули знайти відповідь на питання, яке з кожним днем хвилювало все сильніше: що робити зараз, коли ти ще замалий для космічних польотів, коли вся душа клекотить енергією, бажанням діяння, ро-

мантикою незвіданого, та на тебе, як доручається якась важлива державна справа, так і не звертають уваги?

Ото застав нас у цій зажурі татусь.

- Чого засмутились, козаки? – звернувся весело. – Може якусь чорняву на Місяці запримітили, а вона говорити по-нашому не вміє? Хватить ще й для вас, шибеники, того космосу. А знаєте, що таке телескоп?

- Знаємо, знаємо, – заявили навперебій. – Це прилад, яким спостерігають за космосом.

- Молодці. Так от, навіть у найпотужніший такий прилад меж всесвіту побачити не можна. Все зорі та зорі. Не виключено, що біля багатьох із них живуть люди. Інопланетяни. Щоправда, жоден землянин до цього часу не бачив їх. Так може вам, шибеники, пощастить їм добрий день сказати?

Інопланетяни!.. Люди, що живуть на іншій землі... Неймовірно далеко-далеко... Які вони? – відразу ж заіскрилися надією очі. І коли ми збагнули безмежність сфери діяння, він запитав:

- А що для того потрібно, щоб у космос летіти?

- Космічний корабель, – відповіли одночасно.

- Багато пального.

- Достатні запаси їжі, повітря та води.

- Силу і сміливість.

- Міцне здоров'я.

- Безумовно, – погодився татусь. – А ще що?

- Надійну радіоапаратуру, – вказав я на один із логічних висновків свого міркування.

- Скафандри, – доповнив брат.

- А ще що?

- Ну, все інше необхідне, – на цьому багатозначно поставив крапку Вася.

- А найголовніше?

- ?! – ми розвели руками.

- Тоді добре, – дещо подумавши, повів мову татусь. – А хто мені, козарлюги, розповість, що являє собою космічний корабель? От давай ти, – поглянув у мій бік.

- Ну, насамперед, він має веретеноподібну форму. У середині самого корабля є кабіна, а в тій кабіні – ілюмінатори. Через них космонавти спостерігають за зорями, за космосом. Там є

радіо, кермо, багато різних циферблатів та сигнальних лампочок, мов у літаку.

- Так-так. Молодець. А ще що?

- Є ще крісла, телевізори... Ну, ще фотоапарати, кінокамери. Є ще парашути... Ну...

- А ти що, шибенику, скажеш? – звернувся татусь до Васі.

- Там є... У-м... Ну, ще... двері, – після незначної паузи змудрував він. – Ще, н-у...

- Годі, – перебив батько. – Нукаєте, нукаєте, а головне десятою дорогою обминаєте. Насамперед, запам'ятайте, що космічний корабель – це надзвичайно складний механізм. Усе на ньому автоматизоване. Автомат керує і подачею палива в двигуни, і слідкує за тиском, складом та вологістю повітря в кабіні, і за запасами електроенергії. Допомогає космонавтові підтримувати постійний зв'язок з рідною землею, не заблукати у бездонних глибинах всесвіту, і, навіть, у разі необхідності, замінити самого космонавта в польоті.

Ото припустимо, що один із таких автоматів, дуже важливих і складних, через якусь дрібничку вийшов з ладу. Корабель збився з курсу. Не буде ж чекати космонавт, поки станеться катастрофа, а негайно почне ліквідувати несправність. І якщо він на відмінно склав програму підготовки до польоту, поламка йому не страшна. Він швидко виявить її і вживе необхідних заходів.

А припустимо, що космонавти ви, для яких будь-який прилад – темна ніч. Заметаєтесь, як білка в колесі, та й тільки. Ото ж, щоб цього не сталося, що, в першу чергу, потрібно космонавтові?

- Знання! – відповіли ми, дивуючись, як такий простий висновок не приходив у голову раніше.

- Отож, шибеники, знання! – підкреслив батько. – Тому, коли й справді у вас таке велике бажання ступати в житті зоряними стежками, не втрачайте даремно часу: побільше читайте, вчіть-ся, набувайте потрібне знання.

Так. Але... Але ж це значить, що більшу частину часу слід віддавати книгам, коли на світі існують і футбол, і волейбол, і велосипед, і щось інше, розважливіше. Це значить, що потрібно в щоденнику мати лише одні п'ятірки. Це значить...

Та чого не зробиш заради мрії! Хоч і без особливого ентузіазму, проте взялися ми за читання книг.

А воно й справді цікаво: у вільну хвилину всі скарби розуму намотувати на ус, як висловлюється наш дідусь Остап. Виявляється, оті засіяні літерами сторінки можуть розповісти тобі стільки, що й справжній мудрець від подиву рота розкриє.

Так, наприклад, ми дізналися, що космос, крім загадковості, приховує в собі й лютий холод, що в ньому бувають дощі. Тільки не такі, як ми звикли бачити на землі, а метеорні. Що в світі є зірки, в тисячі разів більші за наше Сонце – виявляється, теж зірку. Дуже здивувалися, що віддаль може вимірюватися... роками. Тільки не звичайними, а світловими. Це, тобто, відстань, яку подолає промінь за рік. Та про все ви краще почитайте самі. Дуже цікаво.

Дивлячись, як ми годинами засиджуємось над книгами, мама, тато і дідусь від подиву навіть висловились:

- Ти диви! Що це з нашими хлопцями сталося. Не впізнати...

Однак, найголовніше, за що ми дуже вдячні батьківській настанові: книги підказали нам чудову ідею: самим спробувати виготовити та запустити ракету з космонавтом. Спочатку малу, потім – більшу, ще більшу, ще... І, нарешті, таку, яка виявилася б втіленням заповітних мрій: вивела на космічну орбіту нас з братом...

До реалізації задуманого приступили відразу ж. Мабуть, ще ніколи не працювали з такою віддачею, як тоді. Спочатку придумали конструкцію, дуже схожу на малюнок-креслення, що в книжці побачили, озброїлись необхідними столярними інструментами, зробили усі важливі розрахунки, а потім перенесли їх на велике поліно (із липи, так як це дерево порівняно легке і м'яке).

У шкільній майстерні на верстаті обточили його до потрібної діаметральної товщини. У «хвостовій» частині висведлили глибокий отвір, а в «носовій» – видовбали невелику кабінку для космонавта.

Після цього Вася вирізав із бляхи стабілізатори, а я з органічного скла – дугоподібні двері. Прикріпили їх до корпусу, ще раз пошліфували.

По закінченню робіт вийшло обтічної форми циліндричне тіло з конічним закінченням спереду і трохи закруглене ззаду, із стрімкими крильцями.

Пофарбували витвір наших рук двома кольорами. Червоним – «ніс» і зірочки на стабілізаторах, все інше – сріблястим. Кумачем вивели й назву ракети: «Мрія-1».

Не пройшло й півдня, як ракета була готова. Тепер все зводилося до того, де дістати пороху?

Та, мабуть, хтось із нас у сорочці народився: випадково довідався про це наш товариш Миколка. Його батько був мисливцем, а тому мав невеликий запас потрібної для ракети речовини. Щоправда, лежала вона у відомому тільки для батька місці. Однак, хіба від нас щось заховаєш? Знайшов той порох Миколка і три-четвертих запасу віддав для «спільної справи». І хоч через кілька днів від батька йому добряче перепало, та те, що з воза впало, те пропало.

Значно важчою виявилася проблема: хто ж буде космонавтом? Спочатку вибір впав на одне з цуценят пискотливої Жуччиної сім'ї, які лише днів два тому вередливим скавучанням заявили про своє існування на світі – адже радянські вчені теж першими у космос послали собак. Згадаймо Лайку, Белку, Стрелку, Чорнушку.

Пішли до буди, вибрали найменше, відкрили дверці і... очам не повірили. Ця «крихітка» не влізла у кабіну.

- Кого ж шукати? – у роздумах сіли на осліні під великим гіллястим ясенем, через буйнолистий чуб якого навіть сонце, і те не завжди пробивалось своїми сліпучими променями.

- От щоб у нас були кошенята, – сумовито зітхнув Вася, – так можливо якесь та й влізло б...

- А знаєш, давай візьмем жабу, – запропонував я.

- Усіх зміїв і жаб у руки й брати гидкуюсь. Я ж тобі не Олександр Гумбольдт, – обурився брат.

- Так тоді давай мишу.

- Ну, цю можна. Але спробуй спіймай її.

- М-да... Васю, а що коли кос-мо-нав-том буде горобець?!

Брат, немов м'яч, підстрибнув від радості, заплескав долонями:

- Ура-а! Він менший. Він поміститься!..

- Тс-с, – застережливо приклав пальця до рота. – Таким криком і орлів розігнати можна, – я поглянув угору.

Ще навесні на цьому ясеніві ми причепили аж шість шпаків-вель. Шпаки у них чомусь не поселились, зате облюбували ті житла горобці. Хай живуть на здоров'ячко!

- Так, як же спіймати пернатого? – у роздумах морщимо лоба.

Навіть не зчувся, як опинився на дереві. Відчув лише під ногами одну гілку, другу, третю...

Ось і шпаківня. Висунувши дзьоба, по-пташиному радіє травню її господар.

Буквально втискаюсь у стовбур:

- Хоч би не полетів... Хоч би не побачив.

Летять секунди. Одна, друга... Сильний ривок. Р-ра-аз – і отвір перекрито! Горобець у моїх руках. Він пручається, прагне вирватись на волю. Та даремно.

Переможцем опускаюсь донизу.

- Спіймав? – перепитує брат.

- Спіймав, – відповідаю йому.

- Швидше злязь, я вже ракету сюди приніс.

- Зляжу, – коли це раптом сучок під ногами хрусь – всесвітній закон тяжіння вступив у силу.

- Ло-ови-и, – і наче грушка, на землю – гуп!

- Горобець живий? – допитується брат.

- Е-ге, – стогну.

- А ти?

- Як б-бачиш... На тобі його, а то система м'якої посадки погано спрацювала.

- Розбив чи синця здобув?

- І те, і се. Біжи за «зеленкою». Тільки, щоб мамі аніні. Чув?

- Чув, – вигукує Вася і через деякий час, вимахуючи «брилянтovou зеленню», мчить до мене.

Горобець помістився. Не влазив тільки кінчик хвоста, та ножицями ми обережно вкоротили його на сантиметр – півтора.

Поки я готував космольотчика до польоту, брат набив ракету порохом. У хвостовій частині закріпив один із кінців бікфордського шнуру, шматок якого ще в минулому році випадково знайшов у кар'єрі, і щільно запресував отвір папером.

Збігавши за Миколкою, втрьох вирушили до ракетодрому. Вася взяв ракету, я – стартовий майданчик (звичайнісінький стілець), Миколка – сірники.

Та ось і наш «Байконур»: невеличка галявинка, а навкруг – кущі вільхи і лози, стовбури дуплавих верб, помережені зморшками, як чоло дідуся Остапа. Огинаючи цю полянку, густо порослу травою та квітами, жибонить-кришталиться струмок.

Взагалі, наш ракетодром різко відрізняється від того, що показують по телевізору. Більше всього він нагадує мальовничий куточок відпочинку, яких на Поділлі, як жар-росинок на стеблах трави у ранковий час. Та вибрали це місце ми не випадково.

А що, як «Мрія-1» стартуватиме невдало? Різкий звук вибуху покотиться по селу, вдариться об барабанні перетинки бабусь, які від зорі до зорі торчать на своїх присадибних ділянках. Вони відразу ж повернуть у бік джерела звуку голови, а потім схоплять руками що-небудь замашне (це неодмінно) і все єство стареньких піддасться невідомій нам реакції, яка супроводжується словами:

- Га-а, хулігани. Знову щось палите... Знову, бусурмани, війну розводите... Хай но я батькові твому скажу... Гучителям заявлю... Хай но я міліціонера покличу, чорти. Ловіть їх, ло-о-овіть... Га, хай но... – і так далі.

А скільки вони ще докладуть, перекрутять. Мені пригадується один випадок. Колись знайшов Вася патрон часів минулої війни. Вирішили ним стрельнути. Пішли за городи, розклали вогнище.

Коли це ні звідти – ні звідси прибігає захекана баба Килина.

- Що це ви палите, вуркагани?... Хе... Хай но я мамі вашій скажу, – і по вогню палицею: шась, шась.

- Бабо, тікайте, там куля.

- Га?

І раптом – бах! Аж луна пішла.

- Гвалт, гвалт! – залементувала Килина. Руки розставила, як квочка крила, і бігає кругом багаття. – Бомбу у вогонь поклали. Гвалт!..

Ми подивились, що вона не поранена і навтікача... А увечері того ж дня все село знало про великий подвиг баби Килини, яка врятувала світ від «гатовної бомби».

Що й казати, бабусі – велике гальмо у ракетних справах. Та це так, між іншим...

«Стартовий майданчик» влаштували над струмком. Ніжки встромили у землю, а потім на площину стільця поставили нашу красуню «Мрія-1».

...Вася підпалює шнур, всі троє якнайзручніше вмощуємось за стовбуром верби. Наступає найвідповідальніша і найдовша хвилина. Шипучий синюватий вогник швидко зникає всередині бікфордової «мотузки».

- Так-так, так-так, – відраховує серце секунди.

Увага напружена, як струни. Здається, що на світі більш нічого й нікого не має: тільки ми та ракета.

- Так-так, так-так...

І раптом – ба-а-ах!!! Полум'я. Клубок диму... А з нього ластівкою наша «Мрія-1» – лише одна кабіна.

Всі троє немов сторопіли. А потім:

- Ура-а! По-ле-ті-і-ла-а!

Та космічної висоти «Мрія-1» не досягла. Здолавши метрів з десять земного тяжіння, вона несподівано втратила швидкість, розвернулась і шубовсьнула у воду.

Швидко схоплюємось із місця – шестеро рук виловлює ракету з струмка.

Не без хвилювання відкриваю дверці кабіни, обережно витягую горобця – космонавт живий! Радісно обнімаємось, оглядаємо пілота.

- Ну, як, злякався сильно? – посміхаючись, запитую його.

А він й не поворухнеться. Лише якимось дивно кліпає очима, немов промовляє:

- Робіть, що хочете, тільки знову у космос не посылайте.

Неначе естафетна паличка, горбець переходить із рук в руки.

- А що ми з ним зробимо? – цікавиться Миколка.

- Присвоїмо звання героя та льотчика-космонавта і відпустимо, – відповідає Вася.

- А, можливо, ще й в гніздо занесем...

Та свою долю вирішив сам горбець. Він несподівано зробив різкий рух лапками, звично розпрямив крила – тільки його й бачили. Мабуть, пернатому не сподобалась виявлена висока честь і ще вищі титули.

Зате ми почували себе героями. Бо ж відтепер і ми вміємо запускати ракету з космонавтом на борту. Дарма, що «Мрія-1»

стартувала не цілком вдало і не досягла космосу. Обом твердо віриться, що її наступні послідовниці будуть добре стартувати, високо та швидко літати і повертати живих, цілком неушкоджених космонавтів.

Не виключена можливість, що пілотами якоїсь «Мрії» станемо й ми з Васею. Тільки нам ще багато чого потрібно навчитись.

(Газ. «Радянське життя», 10, 12 березня 1970 р.)

Варіант другий

ДО ВИСОКИХ ОРБІТ

Оповідання

Головне – щоб ніхто не помітив! Озирнувшись навколо, спритно зникаємо за рогом оселі. «Космодром» зустрічає нас густою кропивою...

Власне, ніякий то не Байконур – глухий непривітний закуток між нашою хатою і сусідським сараєм. Це місце вибрали не випадково. Бо ж бабусі у селі – й не питайте. Особливо бабця Оксана, котра мешкає через дорогу навпроти. Яюсь уже так виходить, що жодна наша «хлоп'яча» справа не промайне мимо її ока.

Скажімо, знайшов Вася заіржавлений патрон часів війни. Вкрай захотілось ним стрельнути. Розклали невеличке вогнище, а самі під містком заховалися. Та не пройшло й хвилини, як біля багаття вже вона опинилася.

- Що це ви палите, шибеники? Хе.., – і по вогню палицею: шась, шась.

- Бабцю, тікайте, там куля. Справжня, – кричимо що є сили.

- Га?

І раптом – бах!..

- Гвалт, гвалт! Бомбу у вогонь поклали... Хай но я батькові вашому скажу...

Не пройшло й години, як татусь і справді добряче таки нам'яв мені з братом вуха (і, мабуть, правильно зробив – ми ж убити або поранити людину могли!), як вся вулиця знала про героїчний

вчинок старенької, котра, за її словами, «півсела врятувала від гатомної смерті»...

А, взагалі, їм, дорослим, набагато краще.

Чесно кажучи, командирами перших космічних кораблів та орбітальних станцій хотілося стати нам. Але раніше народилися Гагарін, Попович, Терешкова, Добровольський, Береговий. Вони першими проклали дорогу в космос, глянули на рідну землю з такої висоти, з якої ще не дивилася жодна пташка в світі. Як тут по-доброму не позаздрити їм?

А от що робити нам, коли, як твердять дорослі, – ще замалі до космічних польотів, проте так хочеться побувати в міжзоряному просторі?

Не раз годинами просиджували на колоді старої берези, що була для нас і «Востоком», і «Союзом», і «Салютом», і «Венерою-100». Сперечались, у думках носилися по тих закутках Всесвіту, які не кожному й снилися. Мала б колода реактивний двигун, і на ній полетіли б. А так...

А так вирішили будувати ракету власними руками. Тільки спочатку малу. Експериментальну. І вже потім велику, яка б нас аж до Місяця підняти могла...

За формою вона мала бути схожою на космічний корабель «Буран». А ще трішки – на «Енергію». Щось подібне ми і зробили.

Ото якнайретельніше обстругали соснове поліно. У «хвостовій» частині видовбали глибоке дупло (камеру для пального), а в «носовій» – не менш глибоку кабінку для «космонавта». Потім Вася вирізав із бляхи стабілізатори, я з органічного скла – дугоподібні двері. Пофарбували витвір наших рук сріблястою фарбою. Червоним олівцем намалювали зірочки на крилах та написали назву – «Мрія-1».

Не обійшлося і без труднощів. Особливо, коли вирішували проблему пального. На жаль, ми народилися не в сорочці, бо ні справжнього ракетного «керосину», ні пороху у нас не було. В пригоді ж виявилася пляшка з бензином та звичайнісінькі сірники. Вірніше, їхні ретельно обстругані ножем сірчані головки. Кілька днів потратили, аж поки заповнили ними ракету. Якби не пляшка з бензином, мабуть, і в магазині сірників не вистачило б.

Довго ламали голову над тим, як примусити «Мрію-1» стартувати? Тут доречним був би бікфордів шнур. Але де його купи-

ти?.. Та все ж вихід знайшли: сопло ракети вирішили запакувати папером, а саму «Мрію-1» встановити на розпаленому примусі. Папір згорить і тоді...

Не менше труднощів довелося подолати при виборі «космонавта». Учені, як відомо, у космос першою Лайку запустили. Ми теж не проти. Але кабіна «Мрії-1» виявилась настільки малою, що будь наш Шарик цуценям, і то, напевне, у ній не помістився б.

Кажуть, в Африці маленькі мавпочки живуть... Але ж не поїдеш так далеко за ними при нинішніх цінах на квитки. Крім того, у джунглях заблукати – все одно, що взимку в ноги змерзнути. Як тоді нас мама розшукає?..

Можна було б дуже малесеньке козеня спробувати. Так і воно завелике. А що коли в космосі в нього роги почнуть рости?..

Врешті вибір впав на кошеня. Щоправда, і його в нас не було. Зате п'ятеро чи більше їх бігало на подвір'ї бабусі Оксани. Просили одне – не дала. Чомусь думає, що ми тільки для шкоди народилися. Та, врешті, не старенькій же в космос летіти. Кошеня, як тільки дізнається про високу довіру, що йому хочемо виявити, само занявчить від радості.

Проте смугатих «колобочків» космос, мабуть, не цікавив. Заховавшись у кущах на бабусиному подвір'ї, хвилин з двадцять кликав їх, але жоден не йшов до рук. Навіть шматок сала, яким запасся заздалегідь, не допомагав.

І тоді, вибравши хвилину, коли старенька зайшла в хату, спробував спіймати кошеня іншим способом. Підкравшись якомога ближче, стрибнув на нього, немов воротар на м'яч. Від несподіванки кошеня підстрибнуло і так само несподівано, тепер уже для мене, опинилося на верхівці дерева. Тепер шлях до відступу у нього був відрізаний. Вчепившись лапою за гілку, смугатий «колобочок» «наїжачився» і хижо зашипів. Та мене це не злякало. Через мить кандидат у «космонавти» був у мої руках.

Однак тієї ж секунди гілка, по якій добирався до мети, несподівано тріснула. Вхопитись за іншу не встиг...

На щастя, впав на дах. Ударився сильно, проте кошеня не випустив...

Бабуся Оксана, яку, по-секрету, ми теж любимо і з якою давно хотіли б жити краще, зачувши, як загула покрівля, мабуть, дуже злякалася. Хрестячись, вибігла на двір. Але коли побачила

на хаті мене, її молитва враз змінилася на прокльони, яких вона знає стільки, як дідусь Панас казок. Схопила в руки рогачі, що стояли біля порогу, по драбині стала підніматися на дах.

Та мене там уже не було. Не втримавшись на крутій площині, впав із протилежного боку оселі. Цього разу м'яко – на купу хмизу...

Кабіна виявилась тісною й для кошеняти. Однак заради такої справи можна й потерпіти.

...Першим із примусом в руках ступає Вася. За ним з ракетою – я.

- А якщо «Мрія-1» не прилетить? Що тоді? – бідкається брат.

- Прилетить...

Кропива нестерпно жалить руки, та вириваємо її з корінням.

На розчищеній ділянці розпалюємо примус, встановлюємо на ньому ракету, ховаємось за рогом хати. Через напівпрозоре скло кабіни бачимо, як намагається вирватись із неї «космонавт». А, можливо, то так, по-котячому, він прощається з нами перед далекою дорогою...

От і прийшла наша зоряна хвилина! Від її трепетної врочистості по тілу поповзли «мурашки».

Вася майже не дихає. Весь світ, здається, міг би поміститися зараз у його допитливих карих оченятах.

- Так-так, так-так, – відраховує серце секунди, - так-так, так-так...

Аж тут – стовп полум'я... Клубки диму... А з нього пташкою наша «Мрія-1». Вірніше, тільки її кабіна...

Обоє на мить сторопіли, а потім:

- Ура-а! По-ле-ті-і-ла-а!

Та космічної висоти «Мрія-1» не досягла. Здолавши з десяток метрів земного тяжіння, вона втратила швидкість, завмерла на якусь мить у точці «апогею» і круто спікірувала на город, що за сараєм.

Швидко схоплюємось з місця – виймаємо ракету з картоплиння.

Не без хвилювання відкриваємо двері пошматованої кабіни, що жевріє, немов головешка. Обережно виймаємо «космонавта» – кошеня живе!

- Ну, як, злякалося сильно? – посміхаючись, запитує його. А воно, мов очманіле, – й не поворухнеться, лише якось дивно кліпає очима, неначе промовляє:

- Робіть, що хочете, тільки знову в космос не посылайте.

Немов естафетна паличка, «зорельотчик» переходить із рук в руки.

- А що ми з ним зробимо? – цікавиться Вася. – Занесемо назад бабусі Оксані?

- Неодмінно. Ще й спасибі скажемо. Але спершу досхочу нагодуємо. А, можливо, ще й сфотографуємо, – висловлюю пропозицію, коли відчуваю, як щось боляче чіпляється мені за вухо. Кошеня, мабуть, тільки й чекало цієї хвилини. Зробило різкий поштовх лапками і блискавкою шугонуло у кущі смородини – тільки його й бачили. По всьому видно: не сподобалося йому наше високе довір'я.

Від різкого болю аж присів. Оглянувся – бабуса Оксана. Другою рукою вона міцно тримала за вухо Васю...

Хтось зовсім поруч щосили загорланів:

- Гва-а-алт! Пожежа-а!..

Поглянув праворуч: горів дах сусідського сараю. Язики полум'я стріляли прямо в небо. Аж серце стиснулося... Чому ж воно так виходить: робиш одне, а маєш – інше?.. Важка ти, дорого до високих орбіт...

Та ми ще збудуємо таку ракету, що й на справжньому Байконурі позаздрять!..

(«До високих орбіт»: Гумористичні оповідання. – Вінниця, 1994)

ЗЕМЛЯ – ВЕНЕРА

Оповідання

Вже не день і не два думали ми над конструкцією космічного апарата, який би без вогню, реактивних двигунів, гуркоту і свисту міг доставити нас у далекий космос. Та все дарма. І ось Толя каже:

- А що, коли чудо-машиною буде... гойдалка? Ми дуже сильно розгойдаємось, відірвемось і полетимо аж на... Венеру...

Збудувати гойдалку зовсім неважко. Навіть велику. Щоб утрьох на ній поміститися. Піти до сарая. Зняти двері. Підчепити їх на канаті до старої груші. Але...

Але мама зараз удома. А вона зняти двері не дозволить. І на Венеру не пустить. Ось шмигонув позавчора на вечірній кіносеанс, ще й сьогодні погрожує прив'язати до чогось в хаті, щоб не ходив без дозволу.

- Та-ак, – прикушує губи Толя. – А її в гості ніхто не запрошував?

- Не знаю. Напевне, ні.

- Скажи їй, що бабуся Василина прохала зайти на хвилинку.

- Не повірить.

- А ти скажи, що у неї голова дуже болить. А по дорозі нехай у медпункт заїде, ліків різних купить. Знаєш, скільки ми часу виграємо!

- Тільки швидше, бо я й справді бачив, як баба Василина чомусь за голову трималася, – повідомляє Петрик.

Знав: за кожную брехню неминуче доводиться розплачуватися. Однак чого не зробиш заради такої справи! Як полетимо на Венеру, ще буде вмовляти, щоб ми повернулися. А я їй з орбіти ультиматум: «У щоденник мій ніколи не дивитись!.. Коли хочу в кіно, тоді і йду!.. Мотоцикла купляєте!.. Вдома не тримаєте жодного ремінця! А ні, так назад ми повернемося нешвидко!..»

- Мамо, у нашої бабусі Василина голова болить, – починаю несміливо. – Та так сильно, як у мене колись, коли велосипедом на пеньок наїхав.

- А ти що, у бабусі був?

- Еге.., – відповідаю і густо червонію.

- Чому ж мені не сказав? – не помічає мого стану ненька. – Був би електрокип'ятильник відніс.

Матуся на мить зупинилася, замислилася.

«Напевне, не піде», – промайнула тривожна думка. Тому спішу:

- У неї ще й живіт болить. І температура... У термометрі вже поділок не вистачає.

- Що ж їй таке? – нарешті занепокоїлася вона.

- Не знаю, – відповідаю журливо. – Треба, напевне, лікаря кликати.

- То я побігла в медпункт. А ти сиди вдома. Бур'яну свині нарви. Та подивляйся, щоб, часом, ворона курчат не покрала, – говорить вже у дверях.

- Добре...

Матір пішла. Однак припливу радості не відчув. Більше того, в серці закралося передчуття чогось недоброго. Воно й зрозуміло. Бо ж хіба можна надіятись на краще, коли брешеш? Та ще й мамі...

Поволі підхожу до товаришів.

- Ну, як, повірила?

- Ага... От тільки бур'яну свині треба нарвати та за курчатами наглядати.

- Не біда, – каже Толя.

Спільно нариваємо оберемок споришу.

- А що ми з квочкою зробимо?

Виручає Петрик:

- Біжи винось нитки. Всі курчата до квочки поприв'язуємо. І не втечуть, і ніяка гава не поцупить.

Після цієї операції знімаємо двері, приносимо їх до груші. Толя закріплює на одній з гілляк канат. Ура! Чудо-машина – готова!

Відтепер не така ти й далека, Венеро! Вже сьогодні весь світ довідається про нас, Кравчука Анатолія Васильовича, Коваленка Петра Тимофійовича та Побережнюка Івана Миколайовича, які вперше у світі, не в книжці, а насправді здійснять міжпланетну подорож за маршрутом Земля – Венера...

Уявляю картину старту: всі троє сідаємо, розгойдуємось і... Але як же ми відірвемось від гойдалки? Як зробити, щоб канат у потрібну мить обірвався?

Найкмітливішим і на цей раз виявляється Петрик.

- Ти сядеш спереду, – говорить мені, – і коли ми сильно розгойдаємось, переріжеш мотузку ножем.

- А хто нас розгойдає? – запитує Толя.

Вирішуємо, що однокласники, голоси яких доносяться із шкільного спортивного майданчика. Не гаючи часу, Толя мчить туди.

Залишаємось з Петриком.

- А де ми скафандри візьмемо? – раптом згадує він.

Тут треба діяти швидко. Бо з хвилини на хвилину може надійти мама. Шити їх, звісно, ніколи. Тому вирішуємо одягнутися в зимові пальто і шапки.

Невдовзі всі троє у «космічному» спорядженні вмощуємось на дверях. Попереду з ножом я. За спиною – Петрик і Толя. Батькова вушанка весь час спадає на очі. Зате у ній, безумовно, солідніше.

- Приготуватись! – наказую товаришам.

- Візьміть і мене в космос, – чую голос якогось хлопчика. – Візьміть, – шморгає він носом.

- Увага! – знову подаю команду.

Ми востаннє прощально махаємо руками. Приймай нас, Венеро!

- Старт!

У цей час з десяток рук штовхає гойдалку – наша «чудо-машина» вирушає в дорогу!

Проходить п'ять секунд, десять... Рухаємось уперед... Перерізаю канат...

Шапка знову наповзає на очі. Підняти її не встигаю, бо уже відриваємось!.. Ще тришки – і ми...

Та раптом я вдаряюсь об щось тверде. Нестерпний біль обпалює руку. Відчуваю, на плечі навалюється щось важке, потім – ще... Чую стогін, потім ніби сміх і стривожені голоси «неземних» істот.

- Живі?

- Ворухаються!..

- Так і вбитись можна...

Пробую піднятися – мерехтить в очах, важко відкрити повіки. Потім ніби кудись провалююся...

Коли, нарешті, приходжу до пам'яті, бачу: наді мною стоять заклопотані однокласники. Петрик тримає в руках відро і лле прямо на мене воду. Обличчя в нього пошкрябане, над бровою видніється багрянний синець.

У цей час прибігає звідкілясь захеканий Толя. Сповіщає, що у медпункті лікаря нема, пішов на виклик до баби Василяни...

- Де ми? – на диво ослабим голосом запитую я.

- На землі, – відповідає хтось. – Тобі уже легше?

- Не знаю. Дуже рука болить.

І саме в цей час Петрик шепоче:

- Мама!..
- А це що таке? – чую її сердитий голос.
- Це... Це... Це ми на Венеру летіли...
- Куди, куди?
- На Венеру, – ніяковіє Толя. – От тільки вдарилися трішечки.
- А ти чого, обманщику, у пальто серед літа лежиш? Чого заплющився? Соромно матері у вічі глянути?

Пробую піднятися, але знову від різкого болю темніє в очах.

- Маріє Миколаївно, не кричіть на Іванка, – заступається Толя. – Ми бур'яну свині нарвали. І курчата всі біля квочки.

І як на те, чую десь поблизу квокання Червонястої.

- А чому це четверо курчат, мов неживі, за квочкою волочаться? – спохватилася мама.

- Мабуть, ходити розучилися, – пояснює Петрик...

Потім були мамині сльози, гіпсова пов'язка, заклопотані і усміхнені обличчя медпрацівників.

У лікарні я лежав довгенько. Мав час осмислити свій вчинок.

Не обманював би матусю – не було б перелому руки. Не було б того сорому, що пережив, і який забудеться нешвидко. Обманювати – це дуже погано, друзі. І Петрику, і Толі обов'язково про це скажу. Як і про те, що треба поважати дорослих, слухатися батьків.

А ще зрозумів, що для здійснення заповітних мрій у нас дуже мало знань. Бо ж хоч як сильно не розгойдуйся, а на Венеру таким чином не потрапити...

Це підтвердив і головний лікар. Коли я одужав і повертався з лікарні, він подарував книжку Юрія Олексійовича Гагаріна «Дорога в космос», зробив закладку на тій сторінці, де перший в світі космонавт згадує слова Миколи Жуковського: «Людина... полетить, опираючись не на силу своїх м'язів, а на силу свого розуму».

До чого ж вони вірні, ці слова!

(«До високих орбіт»: Гумористичні оповідання. – Вінниця, 1994)

*** ΠΟΕΣΙΪ ***

ТИ ТАК МЕНІ ПОТРІБЕН...

(У співавторстві з Н. Крицькою)

Ти так мені потрібен, як вода,
Як колосок достиглої пшениці.
Одне лиш ім'я – і жада
Йти з тобою по землиці!

Ти так мені потрібен, як життя,
Що стомлено ляга дубам на плечі,
Як полю – свіжа борозна,
Як зорям – тихий-тихий вечір.

Ти так мені потрібен, як роса
Світанкам синім, як вода – криниці,
Як сонце – дню, землі – краса,
Як небо голубе, як крила – птиці.

Ти так мені потрібен, як весна,
Як у біді міцні рамена.
Як серцю – посмішка ясна.
Та не ідеш ти в снах до мене.

(Газ. «Радянське життя», 14 серпня 1971 р.)

ЧЕРВОНІЛИ МАКИ

Визрівала осінь у зелених сливах.
Липень поміж трави парубком ходив.
Танцювало літо у блакитних зливах.
Червоніли маки на роздоллі нив.

Мов небесна просинь, голубіли роси,
Омивали цвіт той, щоб ясніш горів.
Польова русалка рвала квіти в коси.

Дарувала сонце з-під хвилястих брів.

Несміливе серце, як червоні дзвони,
Щирість і бентежність слало у поля:
- Де ти, моє щастя, ніжне і прозоре?
Де ти, мій юначе? Доля я твоя.

Визривала осінь у зелених сливах.
Липень по-між трави парубком ходив.
Юність кришталева казкою бродила.
...Червоніли маки на роздоллі нив.

(Газ. «Радянське життя», 14 серпня 1971 р.)

КВІТНЕВЕ

Розлилася весна-ясна.
Заврунила на вербах брості.
В піднебессі звела моста,
Гука літо до себе в гості.

Синь святкову в дівочі очі
Лл'є дзвінкою кришталь-росою,
Стожаринами тихі ночі
Розгаптовує над рікою.

І, немов би у сні, міцні
Нам дарує од мрій стремена.
До світанку хмельні солов'ї
Пестять співом твої рамена.

(Газ. «Радянське життя», 25 березня 1972 р.)

ВИДІННЯ БАБИНОГО ЛІТА

Пропливають по небу шаблі,
А під ними ген скачуть коні –
Сіють гривами теплі краплі
У заграви вітрів червоні.
На узбіччі дороги хустина
Теж червона, як маків цвіт.
І шепоче в сльозах дівчина:
- Хай щасливим буде похід!
Повертайся живим, соколе...
А як куля десь стріне тебе,
Хай же рана буде неважкою.
Коли ж смерть, хай тебе обмине.
...Пропливають по небу стрічки,
Кольорові, немов вінок.
А ген, бачите, біля річки
Пішла група бійців у танок.
Притопцьовують хвацько, завзято,
Не злічити вогню підків.
В хороводі танцює свято,
Грає в грудях солдатських спів.
Бо ж тепер вже до плуга, до хати!
Ворог втік і скінчилась війна.
Скоро стріне згорьована мати,
Свого витязя, сина, орла!..

(Газ. «Радянське життя», 7 листопада 1972 р.)

СВОБОДУ ПАТРИОТАМ ЧИЛИ!

Товарищи, стойте! Видите раны?
Топят в крови страну тираны
Слышите стоны, выстрелы, крики?
Ползают змеи фашистской клики.

Черная ночь накатила на Чили.
Гитлера пси до костей изучили.
Видите горе, насилие и слезы?
Хунта свирепствует – смерть и угрозы...

Товарищи, стойте! Подобно вулкану,
Свободу потребуем все Корвалану.
Потребуем правду – ее заточили!
Свободу патриотам Чили!

*(Газ. «Знамя победы» (Северная группа войск, Польша),
6 августа 1974 г.)*

НА ВАРТІ

Злиться, стогне в люті хуртовина.
Стогнуть сосни, стогне небокрай.
Непохитним лиш стоїть хлопчина –
Береже від бурі рідний край.

Та негоді лютій хлопця не зламати,
Як не вирвать вітру в нього автомат.
Бо у серці в хлопця Батьківщина-мати,
А від цього сильним вже стає солдат.

Бо в юнацькій крові – золотисте поле,
Голубі волошки, клекіт тракторів,
І обличчя батька, і його тривоги,
Незагойні рани, сяйво орденів.

Бо у серці хлопця дорога дівчина.
Білі її коси, як вишневий цвіт,
І рідна матуся в сонячній хустині,
І знайома річка, і рожевий схід.

Бо у серці хлопця жар-тепло оселі,
Незборима сила рідної землі,

І сади розквітлі, і міста веселі,
Бо у його жилах громи весняні...

Свище-завиває люта хуртовина,
Стогнуть сосни, стогне небокрай.
Непохитним лиш стоїть хлопчина –
Береже від бурі солов'їний край.

(Газ. «Вінницька правда», 24 лютого 1974 р.)

ДОТ

...В пітьмі, здавалось, світ затих,
Жевріла лиш бійниця.
Нам тісно стало в стінах цих,
Де тінь смертей гніздиться.
Відкрили знову ляду ми –
Весна навкруг і сонце.
Нема і не було війни,
А дот – лиш тільки сон це.
Та тут же зупинились враз –
Була-таки не казка –
Пробита кулею лежить
В траві солдатська каска.
І там, де так колись зоря
Всміхалася багряна,
Вогнем обпалена, страшна
Чорніла в сталі рана...
Хто ти, герой, що йшов на дот?
Життя віддав за ранок,
За біль землі, за свій народ,
Історії світанок?
Хто ти, солдат, що ліг в бою?
Хто батько твій і мати?
В якому виріс ти краю?
Як ім'я твоє, брате?

Здригнувся старшина наш
Сірошاپка –
З війни він не діждався
батька...

(Газ. «Вінницька правда», 27 червня 1974 р.)

ОДНІ У НАС ТУРБОТИ

Ми завжди йдемо в однім строю
В похід і на навчання,
Співаємо пісню всі одну –
Про службу і кохання.
Ми разом ходимо в наряд,
Беремо «ворожі» «доти».
В нас кожен кожному, як брат –
Одні у нас турботи:
Щоб вільно дихала земля
І квітла Батьківщина,
Щоб мати, взявши немовля,
Всміхалася щаслива.
Щоб пісню праці трудівник
Співав на повен голос,
Творив щоб казку робітник,
Вагою повнивсь колос.
Щоб не підкралась враз біда
(Народам щастя треба!),
Щоб димом чорним знов війна
Не затягнула неба.
Щоб кожну спробу ворогів
Кривавий меч підняти
Рукою волі трударів
Могутньо присікати!..
Ми сил черпаємо в строю.
Буденність в нас – тривоги.
Від втоми падаємо в «бою»,
Та знов стаємо на ноги.

Вітчизна в серці в нас, солдат,
Усі ми – патріоти.
В нас кожен кожному, як брат.
Одні у нас турботи...

(Газ. «Радянське життя», 23 лютого 1974 р.)

ПОДАРУНОК ЛІТА

Грають літа медоцвіти –
Ой, краса!
Синню хлюпають крізь віти
Небеса.
Я у тіль привітну стану
У саду.
Подарую я коханій
Цю красу...

(Газ. «Колос», 8 липня 1988 р.)

*** СМІШИНКИ ***

ПОВАЖНА ПРИЧИНА

- Ти чому з уроку втік?
Ну, кажи, Матвійку.
- Це тому, що не хотів
Отримати двійку.

РЯТІВНА СОЛОМИНКА

- Ура! Комісія з району
Перевіряє нашу школу.
Тепер не треба урок знати –
Будуть відмінників питати...

«ЗАХВОРІВ»

Прагне басом говорити
У трубку Сергійко:
- Син просив передзвонити,
Що ковтнув копійку.

І тепер живіт болить.
Ще й у боку коле,
А тому його не ждять
Сьогодні у школі.

Через це його щодня
Не треба питати.
Хто говорить? Дзвоню я.
Ой, не я. Мій тато...

НЕТЕРПИТЬСЯ

Сашко товстий детектив
Жадібно читає
І по кілька сторінок
Підряд пропускає.

Зауважує сестра:
- Не слід так робити.
- А я хочу шпигуна
Пошвидше зловити.

ЩОБ ПРОЛУНАВ ДЗВІНОК

- Що робиш ти у школі,
Коли іде урок?
- Чекаю, – мовить Толя,
Щоб пролунав дзвінок.

ЧЕРЕЗ СОН

- Чому хрипить магнітофон?
Чому Тарас над ним куняє?
- Це він так мову через сон
«По-винахідницьки» вивчає.

НА ЕКРАНІ

- Щойно бачила в кіно, –
Мовить Люда Олі. –
Як полки колись давно
Зійшлися у полі.

Ой і паніка була
У ворожій стані!..
- А де ж була битва та?
- Як де? На екрані.

СТУПІНЬ ПО-ЗОЛОТОМУ

До школи матуся
Веде Петруся.
Пасок в руках,
Сльози в очах.
Ось двір. Ось школа.
Петрусь говорить:
- «Зеленого» дайте,
Я сам піду.
- На двісті купонів,
Бо в серці вже коле,
І де ти узявсь
На мою біду?
Петрусь постояв:
Що тут робити?
Заходити в школу?
Чи більше просити?
І тут же промовив:
- Купляйте «Спідолу».
За безцінь не буду
Ходити я в школу.

ПРЯМА МОВА

- Називається прямою
Мова знаєш ти яка? –
Запитала на уроці
Однокласниця Юрка.

- Що тут знати, – той сміється, –
Зазубрив все на зубок:
Це – та мова, яку пишуть
Прямо в лінію. В рядок...

ВІДПОВІВ

- Чому бусол у гнізді
На одній стоїть нозі?
Відповів Олег на те:
- Дві підніме – упаде.

КАТАКЛІЗМ

- Наші предки-дикуни
Радіо не знали,
Про машини, трактори
Уяви не мали.

Не дивилися кіно,
Все в печерах мерзли,
Через це, – зітхнув Петро. –
Вони і померли...

З ДВОМА НЕВІДОМИМИ

Хому вчитель запитав:
- Сам задачу розв'язав?
Відповів йому Хома:
- З невідомими двома.

«КЛАСИК»

Справжнім «класиком» у нас
Прозвали Миколу –
По два роки в один клас
Ходить він у школу.

ДИВИНА

- Поглянь, Миколко, на курча,
Що пробивається з яйця.
- Дивлюсь. Таки цікаво, звісно,
Бо ж як туди воно залізло?

ДЛЯ ПРОГРАВАЧА

Раз бабуся скаржиться
Онучці Галині:
- Нащо голка здалася
Ти не знаєш нині.

І твої подруженьки
Щось не вишивають.
Про її призначення
Уяви не мають.

- Маємо уявлення, –
Перечить дівча. –
Голку виробляють
Для програвача.

НЕ ВСТИГ

- Знов штани в багнюці дуже, –
Лає сина мати.
- Бо, як падав у калюжу,
То не встиг їх зняти.

«ЧЕМПІОН»

Збирався раз Іванко
Поставити рекорд.
Для цього потай зранку
Палив цигарки «Спорт».

Не був на тренуванні,
А все димок смоктав.
Не першим, а останнім
Він фініш подолав...

ЕНЕРГІЙНІ ЧЕРГОВІ

Папірці, мов горобці,
Під стелю злітають –
Це чергові-молодці
Свій клас прибирають.

ПІДРАХУВАВ

- Двоє яблук у кишеню
Покладеш до трьох ти, Женю.
Скільки буде разом? Га?
- Значно менше піввідра.

НЕОХАЙНА РУЧКА

Онучку Катрусю
Соромить бабуся:
- Яка неохайна!..
У зошит дивлюся:

На аркушах клякси.
Поля всі в чорнилі.
І букви нерівні.
Лежать, мов на хвилі.

Говорить бабусі
У відповідь внучка:
- Охайно писати
Не вміє ще ручка.

ДОРОГІ СЛЬОЗИ

- Чому розплакався так ти? –
Запитують Сірожу.
- Згубив купон... А от знайти
Ніяк його не можу.

- Та витри сльози. Не біда.
Візьми ось мій в придачу.
- Тепер купонів було б два.., –
Хлоп'я ще дужче плаче...

І ТАКЕ БУВАЄ

На перерві він вищить,
Мов найвища нота.

Біля дошки – знай, мовчить,
Не розкриє й уста...

РАДІСТЬ

- Чом веселий ти такий?
П'ять сьогодні заробив?
- Ні, – Михайлик уточнив, –
Я щоденник загубив.

МУДРІ ОКУЛЯРИ

- Дай, Надійко, свою книжку
Мені почитати.
- Та мала ти ще, сестричко.
Букви треба знати.

- А я візьму дідусеві
Мудрі окуляри,
Що лежать ген на стільцеві
В жовтому футлярі.

Він, як тільки їх надіне,
Все підряд читає,
А як, часом, десь подіне,
Буков теж не знає.

НЕ ЇЇ ВИНА

Цікавляться дівчатка
У подруги Надійки:
- Чому не хочеш вчити
Уроки хоч на трійки?

Дівчатко запевняє:
- То не моя вина –
Учитель тільки знає
Одну оцінку – «два»...

ПРОФЕСІЙНА ОЗНАКА

- Кличу я тебе уп'яте, –
Каже сину з болем мати. –
Ти ж і вухом не ведеш.
І ким тільки вже ростеш?

Довго знову син мовчить,
Відповісти не спішить.
Врешті, мовить франтом:
- А офіціантом...

ДОПОМІГ

- А де знаходиться Казбек? –
Пита сестричка брата.
І той повчально відповів:
- Шукай в кишені тата.

НАЙКРАЩА ПОРА

Зізнався по секрету Ваня:
- Коли собака на цепу –
Пора найкраща для збирання
Сусідських яблук у саду.

УТОЧНИВ

- Коштує дорого чорнило?
- Та зовсім ні, моя дитино.
- Тоді прекрасно, – мовить Кость, –
Бо все на килим пролилось.

УСТУПИВ ПРІОРИТЕТ

Недопалок біля парти
Вчителька помітила:
- А це що у нас за жарти?
Чий, хотіла б знати я?

Зарум'янився Дмитро
Щічками гарячими:
- Ваш, звичайно. Ви його
Першою побачили.

СПОДІВАННЯ

- Сподіваюсь, з цього часу
Більше не побачу,
Як із зошита чужого
Списуєш задачу.

Довго думає Маруся.
Врешті, озивається:
- На це саме, мій татусю,
Я теж сподіваюся.

РОЗЧАРУВАННЯ

- Каже вчителька: не був
Ти три дні у школі
І знання свої забув
На футбольнім полі.

- Ох, сороки – ці жінки, –
Не по собі Грицю, –
Не уміють зберегти
Жодну таємницю.

УЛЬТИМАТУМ

Першокласниця якось
Учителю каже:
- Двійку ставите, так ось:
Татко на це зваже.

Він не раз попереджав:
Хоч сліз не бажає –
Та за двійки ремінцем
Когось відшмагає.

НА УРОЦІ БОТАНІКИ

- Чому до світла тягнуться
Усі рослини й квіти?
- Тому, що мабуть, хочуть
Під сонцем загоріти.

ВАЖКЕ ЗАПИТАННЯ

Половина всього класу,
Як риба, мовчала,
Хоч учителька аж тричі
Кожного питала.

- Про події історичні,
Що були давно?
Чи про пам'ятки античні?
-...Хто розбив вікно?

(«Неохайна ручка»: Вірші. – Вінниця, 1994 р.)

***** ГУМОР. САТИРА *****

НАРІКАННЯ В СВОЄ ОПРАВДАННЯ

Хуліган

Хочу ось що я сказати:
Ну для чого оті грати?
Не дає чому життя
Узаконена стаття?..

Підлабузник

Навіщо хребет людині?
З ним важко зігнути спину.
Й грудна клітка заважа
Бути схожим на вужа.

Лежебока

Перша проблема – мухи
(Повно вже з ними мороки).
Друга проблема – скука,
Третя – поболюють боки.

Стиляга

Шкіра в мене ніжно-біла,
А треба такої,
Щоб вся мода в ній яскріла –
Смугасто-рябої.

*(Газ. «Радянське життя»,
16 липня 1968 р.)*

ДАВ СЛОВО

- Ти що, здурів, чи розум втратив, синку,
Що п'єш спиртне чомусь крізь соломинку?
- Можу і так, та присягнувсь в Івана,
Що більше не торкнувсь й рукою до стакана.

(Газ. «Радянське життя», 4 квітня 1970 р.)

ЩЕ Й ТАКЕ БУВАЄ

Здоровенний, наче МАЗ,
Вітром мчиться дядько Влас.
Тінню лине за ним вслід
Задавилов Лев – сусід.
Від них прагнуть не відстати
Силачі Ведмеді – брати.
Ген штангіст женеться Ріг,
За ним ще з десяток ніг.
Аж гуде все і трасеться,
Так ця гвардія несеться.
Може валиться земля?
Чи пожежа де? Біда?
Битва за медалі
В самому розпалі?
Може щось злякало?
Щось із неба впало?
Може по зарплату
Так летять «хлоп'ята»?
Не вгадали ви – не це.
В тім причина інша є.
Хуліган-задира Жора
Ображає жінку хвору.
У міліцію дзвонити
Біжать дяді ці сердиті...

(Газ. «Радянське життя», 4 липня 1970 р.)

ПРОБЛЕМА СТРИЖКИ

Щоб були мужчини гарні,
Нову, друзі, перукарню
Збудували у селі.
Згодом майстер об'явився.
Той підстригся, той побрився
У святкові перші дні.
Задоволені усюди
Проходжали славні люди –
І дорослі, і малі.
Навіть діди два Івани
Заспівали під баяни:
- Будем молоді!
Та оце пісень не чути,
Сміх отой зумій почути
У Журавному – селі.
Тільки мовлять хлопці ставні
Біля тої перукарні
Речі лиш сумні:
- Ти Василь? Чи ти Микола?..
Ой! Щетина твоя коле!..
Справжній ти дідок..
А на дверях перукарні,
Наче книш в печі пекарні,
Возсіда замок...

(Газ. "Радянське життя", 12 січня 1971 р.)

МОНОЛОГ

- Самогоне, самогоне, не лінися,
Немов п'яний, на базар не плетися.
Бо я дуже, бо я дуже поспішаю.
Бо у запічку закваска свіжа грає.

Самогоне, самогоне, мій рідненький.
Через тебе не працюю, дороженький.
Через тебе я не сплю ночами.
Не знайти тобі такої більше "мами".

Самогоне, самогоне, любий друже,
Хочу знати, хочу знати, милий друже,
Чи дадуть мені в широкім крузі
Нагороду по-заслузі?

За злісне самогоноваріння та продаж самогону рішенням районного народного суду жительку с. Вінниківець Надію Григорівну Мацяку оштрафовано на 150 крб.

(Газ. "Радянське життя", 14 січня 1971 р.)

ЛОГІЧНІ АРГУМЕНТИ

- Чом в під'їздах ви ремонту
Досі не зробили?
Навіть стін перед зимою
Ще не побілили?

- Ну й задали ви питання!
Нам, зізнатись, смішно.
Від побілки хіба стане
В під'їздах тепліше?

- Але є такі будинки,
Де й дах протікає.
Треба було щось зробити –
Зима ж наступає.

- А навіщо щось робити?
Незабаром грудень.
Мороз вдарить – все замерзне
Й капати не буде.

(Газ. «Колос», 23 листопада 1985 р.)

СЛОВО ДЕПУТАТА

Оголошення на дверях
Гната-депутата:
«Кожна зустріч, мій народе, –
Наше спільне свято.

Обіцяю всіх почути,
Всім пораду дати.
Про життя важке, нужденне
Маю правду знати!

Обіцяю гнати втому,
Наче динозавра...
Нагадую дні прийому:
Завтра, післязавтра».

ОЗДОРОВЧИЙ РЕЦЕПТ

- Чим годуєте свиней?
- Я б хотіла знати?
- А навіщо рецепт цей?
- Щоб так похудати.

НАДУРНЯКА

Два п'яниці повертаються
До домівок полем.
Ідуть довго, хитаються,
Мов гусаки кволі.

А мороз щипа за вуха,
Обличчя шмагає.

Ось-ось сива завірюха
Завиє, заграє.

Згодом якось придибали
До скирти соломи.
- Давай, Грицю, підпалимо,
Погріємо ноги.

Підпалили, усю скирту
Вогнем охопило...
Недалеко у селі
У дзвони забили.

Біжать люди хто із чим
Пожежу гасити –
Хмуриць небо сизий дим,
Іскор – не злічити...

П'яні в гніві: «О, народ!
Хоче за так жити...
Бачте, ліньки навіть це –
Скирту запалити...

А як десь уже горить,
Хамську має звичку –
Всім селом мерщій біжить
Грітись на дурничку...»

ЗА ТРЬОХ

- Де це, куме, так набрались
З ранньої пори?
Самогону насмоктались?
Дьогтю? Чи смоли?

- Е-е, кумасю, не лукався.
Бачиш, ледь не здох.

Я ще вчора гуртом склався
З хлопцями на трьох.

- Й від чарки такі п'яні?

А не гнете ви?

- Свята правда! Тільки хлопці
Чомусь не прийшли.

ЧЕМНИЙ ТАТКО

Пропив батько на базарі
Чи не всю зарплату.
Та на диво чемним дуже
Заходить у хату.

Із порогу його діти
Щільно обступили:

- Нам, татусю, в магазині
Цукерків купили?

- Буде, буде вам гостинець, –
Татко промовляє, –
Але спершу хай загадку
Хтось з вас відгадає.

Ото ж слухайте уважно,
Ви, мої хороші:
Чи потрібні птахам різним,
Як та їжа, гроші?

- Не потрібні, не потрібні, –
Івась заявляє, –
Кожна пташка і без гривень
В повітрі літає.

- То ж не гнівайтесь на мене,
Любі соколочки,

Усі гроші на цукерки
Против біля бочки.

Тут із кухні сердитая
Виходить дружина:
- Ти признайся чи вціпіла
Хоч моя частина?

- І твоя ота частина
Луснула, мов булька.
Іншим разом принесу,
Дорога зозулька.

БО БУДЕ НЕВДАЧА

Ще і сонце не зійшло,
Ще спала дружина,
Як прокинувся Павло,
Стрибнув, мов пружина.

Навіть спати не схотів,
Хоч пора і рання,
Бо сьогодні, тільки світ,
Йде на полювання.

Ось у сумку крадькома
Поклав ложку й чарку,
Слоїк пива та вина,
Ще й горілку «Старку».

Поруч з ними умостив
Різную закуску:
Цибулину, ковбасу,
Засмажену гуску.

Обережно весь «набій»
Закинув на плечі

І навшпиньках крадькома
Шмигнув біля печі.

Лиш ступив через поріг,
Раптом голос жінки:
- А ружжо кому лишив?
Ще й патронів стільки...

Спантеличився Павло:
- Але ж ти і зряча!
Але я вже не вернусь,
Бо буде невдача.

ВІРНА ПРИКМЕТА

- Збігай, синку, запитай
У дядька Павла,
Чи сьогодні на роботі
Зарплата була?

- Була, мамо, це вже я
Дуже добре знаю:
Його жінка біля ока
Свіжий синець має.

ОЩАДЛИВИЙ

- Батько варить самогонку?
Скажи так, як є.
- Він ощадливий в нас дуже.
Він сирюю п'є.

«БІЛОЧКА»

Вийшов п'яний із буфета
Та не несуть ноги –
Поточився до кювета,
Упав край дороги.

Потім рачки ненароком
Заповз у калюжу.
Мабуть, думав, що глибока –
Долав – не подужав.

У багнюці тій до ночі
Лежить-замерзає,
Бо ж на дворі пізня осінь
Зиму вже стрічає.

Мерзне грішний, сопе тільки
Та про комфорт мріє:
Теплу ванну, душ гарячий,
Про камін, що гріє.

Раптом іскри засвітились
І сталося диво –
Ванна тепла появилась,
Хтось подає мило.

Придивився – гарна жінка,
Молода красуня
Налива стакан горілки
Й шепоче: «Васюня,

Випий, любий, випий, милий,
Бо ти хочеш пити,
А я буду ніжно милом
Тобі спину мити».

Старається навіжена,
Аж піна злітає

І, як тая наречена,
В очі зазирає.

Палахкотить її личко,
Рум'яніє кров'ю.
Каже п'яний молодичці:
- Хочу ще й любові...

- О, любові! Не перечу, –
Жінка промовляє
І за шию та за плечі
Його обнімає.

Потім легкий свій халатик
Стала розстібати.
Хотів п'яний щось сказати –
Спитав лиш як звати.

Та на нього подивилась,
Наче вуж на жабу,
І на вухо поділилась:
- «Білочка», мій рабе!..

МЕТАМОРФОЗА

Лає жінку чоловік:
- Що ти наробила?
Закінчився в хаті спирт!
Ти ж хліба купила...

НЕОРДИНАРНИЙ ВЧИНОК

Заходить чоловік
У фотоательє.

Фотографу висловлює
Бажання він своє:

Рішучий і завзятий,
Як рицар перед боєм,
Проха сфотографувати
Не просто, а героєм.

Вщент розгубився майстер.
- Це ж як? – питає він. –
Вас мушу зобразити
Без зірки й орденів?

- Тут справа вища зірки!
Без неї обійдуся –
Наллете ви горілки,
А я... одвернуся.

ПРО ПРИКМЕТИ

Прийшла жінка в міліцію.
В чергову частину.
Просить слізю – розшукати
Легкову машину.

А із нею чоловіка
Свого дорогого.
Чи не сталось, як буває,
З ним чогось лихого?

Уже тиждень, як із дому
Він кудись подався.
Може, в іншої ночує
Чи уже й побрався...

Старшина насупив брови
І вуса кусає.

Каже жінці, що про все це
Нічого не знає.

Потім довго записує
Дані для анкети.
Уточняє, чи той має
Хоч якісь прикмети?

- Буде мати! – жінка твердо
Тут же заявила. –
Я учора макогона
Нового купила!..

ТЕПЛЕ СЛОВО

- Скажи, любий, хоч одне
Мені тепле слово,
Бо без нього у душі
Зовсім захололо.

Мовчить вперто кавалер,
Мов випустив дух.
Врешті, шепче дівчиноньці
На вухо: «Кожух»...

СЛУШНА ПОРАДА

Викликає чоловік
«Швидку допомогу»:
- Приїжджайте, бо дружина
Та втратила мову.

Не говорить днів із три,
Не проронить й слова.

- А ви спробуйте прийти
Під ранок додому.

ПРО КАЗКИ

- «...Жили собі...», – всі казки
Чом так починаються? –
Зацікавився малюк,
В матусі питається.

- Не всі, синку. Є й такі, –
Сумно мовить ненька, –
«Я затримаюсь на зборах,
Повернусь пізенько...»

У ПІТЬМІ

Аж за північ чоловік
В хаті об'явився.
Твердить жінці, що футбол
У кума дивився.

- Не обманюй, футболісти
Ще за сонця грали.
Може, скажеш, до цих пір
Матч той транслювали?..

А крім того, ще й надовго
Світло відключилось...
- Усе вірно, передачу
Ми в п'ятьмі дивились...

ПРО СОЛІДАРНІСТЬ

(ЧОЛОВІЧУ І ЖІНОЧУ)

Сварить жінка чоловіка
Мало не до ранку,
Що до півночі тинявся,
Що завів коханку.

Чоловік її своє:
- Був я у Івана.
Там ми випили вина
Десь по півстакана...

- Знову брешеш! Годі! Знай,
Брехун, волоцюга,
При тобі оце дзвоню
Я до твого друга:

- Ало, Ваня, уточнити
Мені дуже треба,
Чи приходив мій Микита
Вечором до тебе?

- Так, приходив й зараз є – є, –
Іван позіхає. –
Він зі мною ще з вечора
Сидить, в карти грає...

* * *

А назавтра протилежна
У хаті картина –
Пізно вечором додому
Вже прийшла дружина.

- Де ти була? - чоловік
Суворо питає.

- У подруги, у Галини, –
Та відповідає.

- Що ж, побачим чи всю правду
Ти кажеш, голушко. –
Перед жінкою знімає
Телефонну трубку.

- Ало, Галю, дорогенька,
Це дзвонить Микита.
Хочу в тебе я, миленька,
Дещо уточнити.

Ти скажи, моя Марія
Була оце в тебе,
Що засиділась так довго –
До зірок на небі?

- Ой, Микито, співчуваю,
Що маєш мороку –
Твою жінку не стрічаю
Уже більше року.

Чи ж не я тобі казала:
Не сватай Марію,
Бо приведеш в рідну хату
Не жінку – повію.

ЗАСПОКОЇВ

Лежить батько на дивані,
Газету читає,
А з порогу синок Ваня
Голосно гукає:

- Тату, тату, наші свині
Обору розносять,

Вищать, наче навіжені –
Їсти дуже хочуть.

- То вони так нашу маму
Кличуть з свого гною.
От прийде вона з роботи,
Враз їх заспокоє...

ГОЛОВНЕ, ЩОБ ДІЙНА!

На риночку гамір, люд,
Скрізь черги здорові.
У цім вирі чоловік
Купляє корову.

Разів з десять обійшов
Товар той рогатий.
Все питає, чи дає
Молока багато?

- Слово честі: відер три
Щодня можна мати!
Навіть більше, як її
Ситно годувати.

Може й річка потекти, –
Продавець сміється, –
Та від правди не втекти –
Корівочка б'ється.

Ото тільки розпочнеш
Клятую доїти,
Як з дійницею з хліва
Можна заgrimіти.

- То дрібниці, – чоловік
Махає рукою. –
Головне – щоденно мати
Високі надії!

Не купляти через це
Не бачу причини...
Бо ж доїтиму не я,
А моя дружина.

ЗАРОБИЛА

Чемодан грошей з курорту
Привезла дружина.
Розгубився чоловік,
Кліпає очима:

- Де-то стільки капіталу
Ти на морі взяла?
Відшукала скарб якийсь?
Чи банк обікрала?

- Ні, Євтуше, я по гроші
У банк не ходила.
Їх, лебедику хороший,
Сама заробила!

- Заробила... Не казала б, –
Чоловік скривився. –
Та на тебе поганую
Ще хтось і дивився?!

Та за тебе, як до діла,
Й гривні багато!..
- А я більше й не сміла
За послугу брати...

В ЗООПАРКУ

Костянтина в зоопарку
Раз Клим запитав:
- Щоб ти діяв, щоб на Варку
Та тигр напав?

- Що ти, друже! Я не заздрю
Тому хижакові.
Мою тещу не здолають
Навіть левів троє!

А якщо такий знайдеться –
Щоб її вкусити,
Буде в неї бідолаха
Пощади просити.

ДЛЯ ПОВНОЇ МІРИ

Розкошелівся Дмитро,
Що й лає дружина –
Телевізорів аж два
Знімає з машини.

Став цікавитись сусід:
- Чи ж не забагато
«Голубих екранів» тих
Для одної хати?

А Дмитро йому в отвіт
Мовить по секрету,
Що купив їх не собі,
А тещі Секлеті.

Обіцяла за один
Півжиття віддати.

Так що вимушений два
Оце купувати...

ПОДАРУНОК

- Що за дивну таку хату,
Дядьку, збудували?
Нащо вікна й двері в ній
Ви замурували?

Як же будете тоді
У цей дім ходити
Та як маєте без світла
У світлиці жити?

- А я мешкати у ній
І гадки не маю.
Зробив тещі подарунок –
Нехай мене знає.

- Але ж як тоді вона
Зайде в середину?
- Та давно вона вже там!
Не хвилюйся, сину...

ЩАСЛИВИЙ ПІВЕНЬ

Каже Іван сусідові:
- Ну, і півня маєш!
Веселиться цілий день
Ще й гарно співає.

А як вилетить на тин,
Так крилами плеще!..

- Бо у нього десять жінок
І жодної тещі.

РЕЗЮМЕ

Розлучений чоловік
Щось їсти ладнає,
А на кухні по радіо
Диктор не вгаває:

«Молода, струнка, вродлива
Мріє пострічати
Чоловіка, котрий має
Іномарку й хату.

Що життя своє прожив
Без шкідливих звичок
І ніколи не любив
Чужих молодичок.

Щоб вродливий був, стрункий,
Вмів гарно співати.
Хай обізветься такий –
Буду вік кохати...»

Почув теє розвідник,
Скептично скривився:
- Ой, їй Богу, такий славний
Ще не народився.

ГЕРОЙ ДНЯ

Нещодавно серед дня
Сталася пригода –
Краєм кручі жінка йшла
Та й впала у воду.

Понесла її ріка
Від кручі до мосту.
Жінка помочі блага –
Бо ж смерть кличе в «гості».

На той крик ціла юрба
На мосту зібралась.
Бачать – справа непроста –
Тут біда підкралась.

В один голос всі гудуть:
- Треба рятувати!
Та ніхто не хоче з них
У воду стрибати.

Бо високий той місток,
Та й пора не літня...
Тоне жінка, мов листок,
У річці самітня.

Ще хвилинка – і піде
Назажди під воду.
Люд тривожиться, гуде,
Проклина погоду...

Раптом совісті вантаж
З плеч усіх звалився –
Серед гурту рятівник
Врешті об'явився.

Чи то стрибнув, чи то впав
З криком він у воду,
Жінку в дужі руки взяв
На радість народу

Та до берега її
Щасливо доставив.

Не ступив ще по землі –
Як себе прославив!

Натовп збуджено гуде.
Героя вітає.
Він же поглядом усіх
Сердито проймає:

- Признавайся, де ти є,
Нікчемо, коросто,
Що нахабно зіштовхнула
Мене в річку з мосту?!

ЗДІЙСНИЛАСЯ

Поцікавився Дем'ян
В Кирила старого:
- Чи пригадує тепер
Він себе малого?

Чи здійснилась хоч якась
Із дитинства мрія?
- Пригадую. Бо не раз
Спогад серце гріє...

Стала дійсністю ота:
Коли була мати,
Як за чуб мене тягла,
Мріяв лисим стати.

3 СТРАТЕГІЧНИХ МІРКУВАНЬ

- Що це з вами? Чому ви
Так швидко програли?

За сильнішого шахіста
Вас усі вважали.

- Тут стратегія тонка! –
Мовив Гнат повчально. –
Це – поразка золота!
Партнер – мій начальник.

УСЕ ЗНАЄ

Йде священик по вулиці.
Підлітка стрічає.
- Хто все бачить, знає, чує? –
Піп його питає. –

Якщо скажеш, прямо з раю
Прилетить лебідка.
- І без цього, діду, знаю –
Це наша сусідка!

ЯК ЖЕРЕБОК СКАЖЕ

Зустрілися вранці трое,
Стали міркувати:
Чи податись у пивбар?
Чи йти працювати?

Була думка ще й в кіно
Усім трьом сходити.
Морщать лоба – все ніяк
Не можуть рішити.

Один каже: «Жеребок
Тільки нас розсуде,
Як монета упаде,
Так воно і буде.

Якщо випаде орел,
Підем пиво пити,
Якщо ні, то у кіно
Маємо сходити».

Другий мовить: «Й без орла
Почнемо із пива», –
І кладе так жеребка,
Щоб упав щасливо.

Третій тихо про роботу
Згадує навмисно.
«Підем, – чує, – як монета...
В повітрі зависне...»

ДІАГНОЗ

Прийшов ледар до лікаря.
Зігнувся, скривився,
Наче гриз гнилу кисллицю
І нею вдавився.

Просить дуже віднайти
У нього недугу:
Чи то грип без хрипоти,
Чи то якусь другу.

Заявив також про те,
Що з цього прийому
Без діагноза не ступить
Ні кроку додому!..

Лікар поглядом своїм,
Мов рентгеном зміряв.
Професійно пульс і тиск
Швиденько заміряв.

Потім ясно розказав,
Що то за хвороба:
- Ви нахаба й симулянт,
Ледар і нероба...

Посвітлішав чоловік
Тієї ж хвилини:
- В лікарнянім напишіть
Оте по латині...

У СТОМАТОЛОГА

- Ой, лікарю, ой, ой, ой,
Що ж ви наробили?
Зуб ви вирвали не той,
Що відняв всі сили.

Заспокоює дантист
(Аж впрів, так старається):
- Я до того, болючого,
Оце добираюся...

ПОВІК НЕ ЗАБУДЕ

На базарі бабця жвава
Тютюном торгує –
І наліво, і направо
Товар пропонує.

Мов та пташка ранесенька,
Дзвенить, не вгаває,
На всі лади своє листя
Славить-вихваляє.

Зупинився покупець.

Витягує гроші:

- А чи й справді тютюнець
Вже такий хороший?

- Присягаюсь! Хто придбав,
Повік не забуде –
Так зотяжно кашлять став,
Наче від простуди.

ПРИГОДА

Запитує чемно слідчий

В спортсмена-хлопчини:

- Вас стрічали вчора двоє
Пізньої години?

- Перестріли, – хлопець каже.

- Що ж вони хотіли?

- Зняти чоботи просили,
Мов самі не вміли.

- Зрозуміло. Розкажіть,
Що було потому?

- Зняв я чоботи з обох
Та й пішов додому.

ЗОЛОТА РИБКА

Ой, і поталанило

Небозі Петру –

Він впіймав у невід

Рибку золоту.

Стала та благати:
- Відпусти мене.
Все на світі зроблю
Я тобі за це.

Навіть і сусідові
Віддячу не гірш.
Все, що в тебе, матиме...
Ще й удвічі більш.

Щастям одурманений,
Втратив Петро річ.
З мріями, ваганнями
Не спав цілу ніч.

Що ж то попрохати
У рибки таке,
Щоб було багато?..
Та ще й золоте!..

Зовсім непогано
Хату-палац мати,
Але ж у сусіда
Буде дві стояти!

Дуже б приготився
Новий «Мерседес».
Але два їх буде
У сусіда теж!..

Може мішок золота
Чи брилянтів взяти?
Але ж знову більше
Сусід буде мати!..

Зморений ваганнями,
До ставка побрів
І у хвилі ранішній
Рибку ту уздрів.

- Рибко золота, –
Видавив із губ, –
Зроби, щоб у мене
Випав один зуб...

У ПЕКЛІ

Всюди пекло. Лиш чорти
Одні хазяйнують
І в розпеченій смолі
Грішників мордують.

У здоровім казані
Вона аж клекоче.
Бідолахів допекло –
Всяк вибратись хоче.

Хто спритніший, той за край
Руками вчепився.
Хто сильніший, той ще вище
Залізти вмудрився.

Ще хвилину, і втечуть
З клятої неволі,
Але нижні не дають –
Хапають за ноги.

І тоді усі гуртом
У смолі зникають,
Долю судять язиком
Та бульки пускають...

Біля того казана
Біс старий дрімає,
Підкидає дровенят,
Від нудьги вмирає...

А навпроти у кутку
З гострими гаками
В три ряди стоять чорти,
Мов залізні брами.

Аж попірили. Стережуть.
Очі надривають.
Хто визирне із смоли,
Знов туди впихають.

Будить біса бісеня
І його прохає
Повідати крадькома,
Що все означає?

Цікавиться, що буде
Дідькові старому,
Як то грішники втечуть
З казана додому?

Заспокоює внуча
Чортисько рогатий:
- Біля цього казана
Можна навіть спати.

Тут один хотів втекти,
Рвався, що є сили,
Але грішники самі
З смоли не пустили.

Тут усякий, врешті-решт,
Зазнавав невдачі,
Бо зібрались в казані
Мужики ледачі...

А в кутку – то інша річ.
Там сидять євреї.
Ці готові дременуть
Навіть до пігмеїв.

Там один, як утече,
Звільнить всіх з окропу,
І чорти в нас через це
Будуть без роботи...

ТІЛЬКИ ОДНА

- П'єш?
- Ні.
- Палиш?
- Ні.
- В карти граєш?
- Також ні.
- Так що, в тебе вад нема?
- Є, на жаль. Проте одна!
- Може скажеш нам обом?
- Народивсь я брехуном.

БАРТЕР

Щоб примхи ринку обійти,
В газеті бабця написала:
«Міняю килим (два на три)
На такий самий кусень сала».

ТЕЛЕМАН

- Що ви, куме, вечорами
Робите удома?
- Та дивлюся телевізор,
Поки візьме втома.

- Але ж світло вимикати
Дуже часто стали...
- Тоді пильно стережу я,
Щоб його не вкрали.

В МАГАЗИНІ

Прийшов конюх в магазин.
Міг би щось придбати,
Та четвертий уже місяць
Не дають зарплати.

Подививсь на круті ціни,
Важко так зітхає:
- Ой, чому я не ведмідь,
Що в сплячку впадає?..

ЯК В РАЮ

- Як Петренки поживають?
Давно їх не бачив.
Хату нову збудували?
Мають свою дачу?

- Якщо правду вам сказати,
То, наче в «раю» –
Вже останню одежинку
Зносили свою...

ЧИ НАБОЖНИЙ УРЯД?

- Як гадаєш, уряд наш
Теж вірить у Бога? –

Запитує екстрасенса
Раз його небога.

- Авжеж, вірить, що яскраво
Ділом доказав –
Сама бачиш – піст великий
Усім влаштував...

У НЕБЕСНІЙ КАНЦЕЛЯРІЇ

Добралися раз євреї
До самого Бога.
Плачуть, стогнуть, що земля
В них зовсім убога.

Куди глянеш, скрізь пісок
Та пустеля гола.
Навіть пальми не ростуть –
Де земелька кволала.

Чемно кланяються в двері
За ними японці,
Нарікають, що й в них
Грунтів – на долонці.

Повідують, що на скелях
Сіють хліб і трави
Незворушні, як завжди,
Й горді скандинави.

Просять чорної землі
Роботящі німці:
- Отакої, яку мають
Грішні українці.

Бо ж на ній не лише жити,
Можна раювати!

І півсвіту без проблеми
Ситно годувати...

Промовляє Бог-Отець
На ті нарікання:
- Ваша правда. І в словах –
Істина святая.

Вибачайте, що вам дав
Землі на руїні.
Зате гірших начальників
Зібрав в Україні...

3 ЛИСТА ВНУКА ДІДУСЕВІ

«...Вам, дідусю, було добре, –
Внук дорослий пише, –
Прожили життя хоробре,
Та й не його лише.

Збудували собі хату
До перебудови,
Холодильника купили
І інші обнови.

Відпили своє, нівроку,
Вчасно, до Указу,
Ще й здоров'я поправили
В здравницях Кавказу.

Вікохались, відлюбились
До появи СНІДу –
У сорочі народились,
Мабуть, любий діду...»

НЕ ВМРЕМО НІКОЛИ

Аж з-за моря якийсь пан
Почав поучати,
Як то жити в світі нам,
Як хазяйнувати.

Критикує, що ми все
Робимо погано,
Що реформи не ведем
Зріло, бездоганно.

Що привикли у житті
До одного спаду,
Що не сміємо ніяк
Дати собі ради...

Відповів на те Іван:
- Маєм те, що маємо...
Зате ми у цілім світі
Найкраще співаємо!..

(«Золота рибка»: Сатира, гумор. – Вінниця: ПП І. Б. Балюк, 2009 р.)

***** ПАРОДІЇ. ЕПІГРАМИ *****

МОЇ ПІВНИКИ

В хаті стільки того світла,
Цвіту сонця і любистку.
То сміються півники у миснику,
Вибігли вони із мого літа.
Півники прудкі і зозулясті,
У очах не злічиш блискавиць,
Забереш – не буде в хаті щастя
Й на долівку сонце впаде ниць!
І буде вже хата та не хата,
В хаті стане дуже хмурим день.
Де ви, де ви, півники крилаті?
Кличу вас до хати, до сіней!

Кирило Курашкевич

(Газ. «Вінницька правда», 12 листопада 1970 р.)

В хаті стільки того крику:
- Ку-ку-рі-ку-у!
В хаті стільки того пір'я,
Пуху, гребінців.
Веселяться півники на втіху,
Аж на мисник скачуть
Прямо з-під стільців.
Вибігли вони із юноцвіту
Молоді, прудкі і зозулясті.
Хоч яйця не знесли та співають
Кожен день поетові на щастя.
А поет зернина до зернини
З колоса витрушує птицям на кутю
І нема такої уже днини,
Щоб не чули люди щохвилини
Із сіней світлиці:
- Тю-тю-тю-тю-тю!

(Газ. «Радянське життя», 10 червня 1971 р.)

Миколі РЯБОМУ

(Автору твору «Тост за невпольованого оленя»)

За невпольовану тварину
Він тост недавно вже підняв.
Хай вип'є ще одну чарчину,
Щоб і Пегаса крила мав.

В. К.

(З нагоди мінливості політичних уподобань)

Кажуть, птаха він сіренький.
А насправді – не такий.
Був червоним при радвладі,
Потім – жовто-голубий.

Синьо-білим хотів стати,
Навіть фарби вже купляв.
Та в повітрі знову зміни –
Помаранчевим враз став.

Потім, раптом, став сірити,
Факт незаперечний...
Щоб, бува, не пролетіти, –
Став біло-сердечним...

НЕ ГРІХ

У нас на Поділлі кожен другий – злодій,
У нас украсти – то не гріх!

Я краду в пташок мелодії...
Не для себе, а для всіх!

Ганна ЧУБАЧ

Дивлюсь на обкрадені села.
Дивлюсь на німіючий ліс.
Душа від того невесела.
Серце щеміє від сліз.

Усе розтягнули. До нитки...
Усе обікрали. Усіх...
Бо ж красти у нас, як не гидко,
На жаль, то не гріх!..

ПРО АВТОРА

Сергій Дмитрович Гальчак народився 9 лютого 1949 року в с. Сосни Літинського району Вінницької області. Журналіст, історик, краєзнавець, архівіст, педагог. Член Національної спілки журналістів України, перший заступник голови правління Вінницької обласної журналістської організації. Член правління Національної спілки краєзнавців України, голова Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України, керівник Вінницької філії Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті ім. І. Огієнка.

У 1973 р. закінчив факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, в 1979 р. – відділення працівників засобів масової інформації ВПШ при ЦК КПУ. В 2003 році у Харківському національному університеті ім. В. Н. Каразіна захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук, у 2012 р. в Інституті історії України НАН України – докторську дисертацію.

Понад двадцять років працював у редакціях районних та обласних газет Вінниччини (завідувачем відділу – у літинській райгазеті «Радянське життя», обласній молодіжній газеті «Комсомольське плем'я», заступником редактора обласної газети «Земля подільська», редактором погребіщенської райгазети «Колос», обласної культурно-мистецької газети «Камертон-ікс»), а також на комсомольській та партійній роботі, в апараті секретаріату Вінницької обласної Ради народних депутатів, директором Державного архіву Вінницької області (1996 – 2009 рр.). За су-

місництвом працював асистентом кафедр історії, українознавства Вінницького національного технічного університету, старшим викладачем кафедри історії слов'янських народів та кафедри журналістики Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. З 2009 р. доцент кафедри журналістики цього ж вузу, з 2012 р. – її завідувач. Член Вчених рад інституту філології й журналістики та Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.

Член редколегій видань «Книга Пам'яті України. Вінницька область», «Книга Скорботи. Вінницька область», «Переможці. Книга Пам'яті України. Вінницька область», «Національна Книга Пам'яті жертв голодомору 1932 – 1933 рр. в Україні. Вінницька область», «Вінницький мартиролог», «Звід пам'яток історії та культури по Вінницькій області», «Реабілітовані історією. Вінницька область», Всеукраїнського науково-краєзнавчого збірника «Хмельниччина. Дивокрай», літературно-мистецького журналу «Вінницький край» (2004 – 2005 рр.). Делегат III, IV та V-го з'їздів Національної спілки краєзнавців України. Учасник численних міжнародних, Всеукраїнських, регіональних наукових та історико-краєзнавчих конференцій. Під час роботи в редакціях літинської та погребищенської райгазет очолював місцеві районні літературні об'єднання.

Як науковець досліджує різні аспекти історичного минулого Поділля. Автор більше ста наукових праць, у тому числі монографій «Східні робітники» з Поділля у Третьюму рейху», «Поділля: природа, людина – еволюція, історичний розвиток», «Украинские оstarбайтеры Подольского региона», «На узбіччі суспільства: Доля українських оstarбайтерів (Поділля, 1942 – 2007 рр.)», «Визволення Вінниччини від нацистських загарбників», «Розвиток краєзнавства у Східному Поділлі: XIX – поч. XXI ст.», «Становище цивільних примусових робітників Райху в Україні (1945 – 2010 рр.): історичні, соціально-побутові, правові аспекти (на матеріалах Волині та Поділля)», колективного монографічного видання «Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI ст.», книг «Ступені мужності», «Земля над Россю», «Герої Поділля», «Поділля в найдавніші часи», «Археологічні культури Поділля», «Білі плями скорботи» та ін., упорядник та співупорядник збірників документів та матеріалів «В боях за Вінниччину», «Пам'ятки історії та культури Вінницької області: словникова частина»,

«Українське Куликове поле: на берегах Синюхи чи Сніводи? До 650-річчя історичної битви на річці Сині Води», «Жизнь в окупації. Вінницькая область. 1941 – 1944», "У лещатах "нового порядку": населення Вінниччини під нацистським окупаційним режимом".

Автор гумористичних збірок для дітей «До високих орбіт» та «Неохайна ручка», книги сатири і гумору «Золота рибка».

За вагомий внесок у розвиток краєзнавства, збереження національної історико-культурної спадщини удостоєний почесного звання «Заслужений працівник культури України». Лауреат обласних журналістських премій ім. К. Гришина та О. Гетьмана. Нагороджений також почесною відзнакою Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка «За вагомий внесок у розвиток освіти та науки», «Золотою медаллю української журналістики».

Обирався депутатом Погребищенської районної Ради, а також депутатом Вінницької обласної Ради.

ЗМІСТ

<i>А. М. Подолінний. До читачів</i>	3
ПРОЗА. ГУМОР	5
Краса народна	6
Мій дід	7
Примочили	10
Михайлик-атеїст	12
Футбол, моя дружина і я	14
«Сщастливому солдату»	16
Камінь з неба	19
«Марсіанці»	27
Верхи на... зірці	30
Як ми ракету запускали	34
До високих орбіт	43
Земля – Венера	47
ПОЕЗІЇ	52
Ти так мені потрібен	53
Червоніли маки	53
Квітневе	54
Видіння бабиного літа	55
Свободу патріотам Чили!	55
На варті	56
Дот	57
Одні у нас турботи	58
Подарунок літа	59
СМІШИНКИ	60
Поважна причина	61
Рятівна соломинка	61
«Захворів»	61
Нетерпиться	62

Щоб пролунав дзвінок.....	62
Через сон.....	62
На екрані.....	62
Ступінь по-золотому.....	63
Пряма мова.....	63
Відповів.....	64
Катаклізм.....	64
З двома невідомими.....	64
«Класик».....	65
Дивина.....	65
Для програвача.....	65
Не встиг.....	66
«Чемпіон».....	66
Енергійні чергові.....	66
Підрахував.....	66
Неохайна ручка.....	67
Дорогі сльози.....	67
І таке буває.....	67
Радість.....	68
Мудрі окуляри.....	68
Не її вина.....	68
Професійна ознака.....	69
Допоміг.....	69
Найкраща пора.....	69
Уточнив.....	70
Уступив пріоритет.....	70
Сподівання.....	70
Розчарування.....	71
Ультиматум.....	71
На уроці ботаніки.....	71
Важке запитання.....	72
ГУМОР. САТИРА.....	73
Нарікання в своє оправдання.....	74
Дав слово.....	74
Ще й таке буває.....	75
Проблема стрижки.....	76
Монолог.....	76

Логічні аргументи.....	77
Слово депутата.....	78
Оздоровчий рецепт	78
Надурняка.....	78
За трьох.....	79
Чемний татко.....	80
Бо буде невдача.....	81
Вірна прикмета.....	82
Ощадливий.....	82
«Білочка».....	83
Метаморфоза.....	84
Неординарний вчинок.....	84
Про прикмети.....	85
Тепле слово.....	86
Слушна порада.....	86
Про казки.....	87
У пітьмі.....	87
Про солідарність.....	88
Заспокоїв.....	89
Головне, щоб дійна!.....	90
Заробила.....	91
В зоопарку.....	92
Для повної міри.....	92
Подарунок.....	93
Щасливий півень.....	93
Резюме.....	94
Герой дня.....	94
Здійснилася.....	96
З стратегічних міркувань.....	96
Усе знає.....	97
Як жеребок скаже.....	97
Діагноз.....	98
У стоматолога.....	99
Повік не забуде.....	99
Пригода.....	100
Золота рибка.....	100
У пеклі.....	102
Тільки одна.....	104
Бартер.....	104

Телеман.....	104
В магазині.....	105
Як в раю.....	105
Чи набожний уряд.....	105
У небесній канцелярії.....	106
З листа внука дідусеві.....	107
Не вмеремо ніколи.....	108
ПАРОДІЇ. ЕПІГРАМИ.....	107
Мої	
півники.....	110
Миколі Рябому.....	111
В. К.	111
Не гріх	111
<i>Про автора</i>	113

ББК

Художнє видання

Гальчак Сергій Дмитрович

В ГОСТЯХ У ПЕГАСА

Авторське редагування

Комп'ютерний набір
О. С. Гальчака

Коректор
О. П. Жаровська

Видавець ПП Балюк І. Б.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2524 від 13.06.2006
Здано у вирбництво 00.00.2013
Папір офсетний. Гарнітура Arial
Ум. друк. арк. 7,5.
Друк офсетний. Наклад 100 прим. Зам. 45
Друк ТОВ "Меркьюрі-Поділля"
Тел. / факс: (0432) 52-08-02